

Det kongelige danske geografiske Selskab.

I **det femte Møde** Vinteren 1886—87 holdt Professor *Vald. Schmidt* et Foredrag over det geografiske Udbytte af de nyeste Udgravninger i Ægypten, hvorpaa Kapitajn *O. Irminger* meddelte nogle Oplysninger angaaende Stanleys Expedition til Centralafrika.

I **det sjette Møde** gav Museumsassistent *V. C. Boye* en Udsigt over arkæologisk-geografiske Undersøgelser i dette Aarhundrede i de Forenede Stater, hvorpaa Løjtnant, Lærer *P. Lawridsen* holdt et Foredrag om den gamle danske Kartograf Johannes Mejers antikvariske Kaart over Helgoland og Nordfrisland.

I **det syvende Møde** meddelte den norske Nyholland-rejsende, Kand. *C. Lumholtz* Skildringer fra sit Samliv med Australlandets indfødte, hvorpaa praktiserende Læge *M. Cohn* meddelte nogle Rejseminder fra et ti-aarigt Ophold paa Sundaøerne.

Paa et d. 28. Maj afholdt Raadmøde optoges den norske Nyholland-rejsende, Kand. *C. Lumholtz*, og den østerrigske Afrika-rejsende, Dr. *Philipp Paulitschke*, Docent i Geografi ved Universitetet i Wien, som korresponderende Medlemmer af Selskabet.

Fra Islands nordvestlige Halvø.

Af **Th. Thoroddsen**, Adjunkt ved den lærde Skole i Reykjavik.

Islands nordvestlige Halvø besøges kun sjældent af fremmede, og den er derfor endnu kun ufuldstændig kjendt i geografisk og geologisk Henseende. De nordvestlige Fjorde i Isafjordssyssel anløbes dog ofte af Kystdamperne, af danske Orlogsmænd og af Handelsfartøjer, og de derværende Kjøbsteders Omegn er derfor ret godt kjendt, men der gjøres sjældent længere Rejser til Lands, da de fra Havet stejlt opstaaende Fjælde og den fuldstændige Mangel paa bandede Veje gjøre Rejserne baade besværlige og kostbare. Bredebugtens nordlige Kyst anløbes aldrig af Dampskibe, da kun mindre Baade kunne tiltvinge sig Adgang gjennem den foran Kysten liggende Labyrinth af Øer og Skjær; denne Kyststrækning hører derfor til de mindre kjendte Dele af den nordvestlige Halvø. Dette kan i endnu højere Grad siges om den østlige Kyststrækning langs Húnaflói til Cap Nord. Den nordligste Del af denne Kyst er aldrig bleven berejst af nogen Videnskabsmand siden *Eggert Olafsson's* Rejse i Aaret 1754, og dog kunde han paa Grund af Terrænets besværlige Beskaffenhed kun naa til Furufjörður. Jeg bestemte mig derfor til at benytte Sommeren 1886 til en Undersøgelse af de omtalte Kyststrækninger.

Tangen, der forbinder den nordvestlige Halvø med Hovedlandet, har kun en Bredde af en Mil og en Højde af 727 Fod over Havet. Halvøen bestaar næsten udelukkende af Basaltmasser med enkelte Gange og Ind-

lejringer af Liparit og forskjellig farvede Tuf- og Lerlag, som indeholde miocene Planteforsteninger; den har oprindelig været et Plateauland, hvad Basaltbænkene tydelig vise hen til, idet de fortsættes vandret eller kun med ringe Hældning igjennem alle Fjordene. Fjordene og Dalene ere senere blevne dannede, for det meste ved Erosionen skaarne ned igjennem de vandrette Basaltmasser; herved har Landet faaet sin lasede Form. Fladeindholdet overstiger næppe 170 Kvadratmil, men Kystlinjen har en Længde af henved 250 Mil. Dersom Fjordene bleve forlængede, vilde Halvøen skæres i Stykker til en Øgruppe, der i alle Henseender vilde komme til at ligne Færøerne, kun vilde Formerne blive endnu mere storslaaede og vilde. Plateauet har en gennemsnitlig Højde af 1800—2000 Fod; Midtpartiets højeste snedækkede Kupler hæve sig ikke højere end til 2900 Fod. Skjønt Højderne ikke ere større, ere Fjældsiderne ved Fjordene og Dalene altid meget stejle, ja undertiden næsten lodrette; langs Havet snor den smalle Ridesti sig i utallige Bugtninger mellem de nedstyrtede Klippeblokke; ofte ere Fjældsiderne helt utilgængelige eller kunne kun passeres af Fodgængere.

Naar man sejler langs den islandske Kyst, især langs Vestlandet eller Østlandet, ere de ejendommelige Fjældformer strax paafaldende; de lodrette Fjældsider vise sig som kyklopiske Mure, bestaaende af indtil 100 vandrette Klippelag, der ofte adskilles af tynde røde Linjer eller smalle slaggeagtige Baand. Naar man

kommer lidt nærmere, ser man, at de enkelte Klippe-lag ikke have den samme Mægtighed, og at de kile sig ind imellem hinanden og hæve sig ud fra hinanden med smalle Afsatser ligesom stejle Trapper til Fjældets Rand; hist og her strække lodrette sorte Striber sig tværs igjennem Basaltdækkerne og aftegne sig skarpt imod de vandrette Lag. De enkelte Basaltbænke ere i Fortiden fremkomne ved utallige vulkanske Udbrud; deres Rande ere senere blevne blottede ved Vandets og Havets Arbejde eller ved Sænkninger af større eller mindre Partier. At Basaltdækkerne ikke ere andet end gamle Lavastrømme kan bevises paa mange Maader. Mineral-sammensætningen, Blærerummene, Afsondringsformerne og Slaggeskorperne paa Dækkernes øverste og nederste Flader stemme fuldstændig overens med det, man ser i de dybe Kløfter i de moderne Lavastrømme, f. Ex. ved Thingvellir. Den mikroskopiske Undersøgelse viser den saakaldte „Mikrofluctuations-Struktur“, idet de smaa Krystal-naale i den flydende Masse ere strømformig aflejrede omkring de større veludviklede Krystaller o. s. v. De røde Baand i Fjældet bestaa som oftest af dekomponeret Aske og forvitrede Basaltpartikler, der ere blevne udkastede ved Udbruddene. Man svimler næsten ved at tænke sig den umaadelige Tid, der maa være medgaaet til disse Basaltdækkers Dannelse og til Udmejslingen af Landets nuværende Form. De sorte Striber, der strække sig op igjennem Fjældene, de saakaldte Gange, ere fra neden opfyldte Sprækker i Fjældet, idet den glødende Masse fra Jordens Indre er bleven presset op igjennem Revnerne og derpaa stærknet i disse til en kompakt Plade, hvis Rand fra Havet tager sig ud som en Stribe op igjennem Fjældet. Enkelte Steder afbrydes Basaltfjældenes ensformig mørke Farvetoner af lysere, forskjellig farvede Lerlag med Kul og Surtarbrand; disse have dog som oftest kun en ringe Mægtighed. Disse Lerdannelser tyde paa en Pavse i Fortidens Udbrudsvirksomhed og indeholde undertiden udmærket smukke Aftryk af tertiære Planter. Dengang havde Island et Klima som Norditalien og store Skove af Ahorn, Tulipantrær, Eg, Elm, forskjellige Fyrre-trær o. s. v., for det meste amerikanske Typer. Disse Dannelser ville vi senere komme til nærmere at omtale.

Det er meget lærerigt paa Vestlandet at studere Vandets Indvirkning paa Basaltfjældene, idet man derved faar en Ide om, hvorledes alle disse smaa Dale og Kløfter, Botner og Fjældspidser ere lidt efter lidt blevne dannede ved Vandets nedbrydende Virksomhed. Man kan her Skridt for Skridt følge Dannelsen af Erosionsdalene, idet de forskjellige Udviklingsstrin findes lige ved Siden af hverandre. Basaltfjældenes Sider have et meget forskjelligt Udseende efter Erosionens større eller mindre

Indvirkning. Hvor Vandet strømmer ned ad den stejle Fjældside, søge alle de nedstrømmende smaa Vandløb efter Tyngden at være parallelle; Vandet styrter lodret ned fra den ene Afsats til den anden, og hver Bæk danner i Begyndelsen en lodret Række smaa Huler i Fjældside, idet de løsere Slagge- og Tuflag mellem Basaltdækkerne før angribes end den haarde Basalt; lidt efter lidt løsnes der dog Stykker af den mellemliggende Basalt, og Vandet udgraver sig en sammenhængende Rende. Da nu de forskjellige Fjældbække have en forskjellig Vandmængde, og det Materiale, der skal bearbejdes, har en forskjellig Modstandskraft, saa blive nogle af Vandrenderne hurtigere dybe end andre, og den oprindelig jævne Fjældside faar en Hældning imod de dybere Rende; derved trækkes de mindre Vandløb i Nærheden af Fjældranden efterhaanden hen til de større; de oprindelig parallelle Smaabække forenes som Grenene paa et Træ til større Stammer. Lidt efter lidt graves der ved det tilstrømmende Vand en Hulning i Fjældranden, som efterhaanden forstørres, indtil der dannes en halvrund Dal eller Botn, der har et Afløb ned imod Hoveddalen gjennem en dyb Kløft. Nedenfor Botnen dannes der ved Fjældside en Gruskegle, der staa i ligefremt Forhold til Botnens Størrelse, idet det nedførte Grus samles nedenfor som Sandet i den nederste Ende af et Timeglas. Det lønner Umagen at klatre op i saadan en Botn, thi her bliver man Vidne til Erosionens rastløse Arbejde. Fra de halvcirkelformede Klippevægge styrter Vandet hist og her ned i smaa Fosser, andre Steder siver det ned ad Klipperne eller pibler frem imellem Basallagene; disse ere ved Erosionen gennem-gravede og omdannede til utallige forvredne Takker og Spidser, der i Forbindelse med Sneen paa Afsatserne, den fuldstændige Mangel paa Vegetation og de stadig nedraslende Sten og Klippestykker give Scenen et Præg af ubeskrivelig Vildhed. Gruset, der samler sig i Botnen, føres især om Foraaret, ofte i Forbindelse med Laviner, i vældige Masser ned igjennem Kløften. Ved denne stadige Virksomhed udvides Botnen lidt efter lidt, og naar Erosionen nu paa samme Maade arbejder fra Fjældets modsatte Side, findes der ofte kun en smal Ryg imellem to modsatte Botner; denne bliver smallere, og der opstaar nu en Kamp for Vandskjellet mellem de to Konkurrenter, en Kamp, der her, som andre Steder, altid ender med den stærkeres Sejr; den svagere maa overlade den stærkere de Vandaarer, den har benyttet til sit Arbejde, og denne fører sin Virksomhed over paa Fjældens Territorium, hvorved der dannes et Pas tværs igjennem Fjældet. Ofte holde dog de to Modstandere hinanden Stangen, og herved dannes der fra begge Sider to skraanende Dale, der adskilles af en lav Ryg, Vandskjellet mellem de to

Elve. Elvene fortsætte Arbejdet, indtil Erosionen er saa vidt fremskreden, at Gruset, Sandet og Leret, paa Grund af den ringe Hældning, ikke kan føres bort, men aflejres i Flodsengen. Ved Forandringer i Faldkurven kan Elven saa atter gjennemskære sine egne Aflejninger, danne Terrasser o. s. v.

Der findes ogsaa paa Vestlandet flere Steder Botner, der adskille sig fra de før beskrevne derved, at de intet Afløb have, men danne grydeformede Fordybninger i Fjældranden; disse Grydedale have rimeligvis en anden Oprindelse, idet de staa i Forbindelse med Fortidens Gletscherbevægelse.

I. Bredebugtens nordlige Kyst.

Fra Reykjavik rejste jeg den 30te Juni søvejs til Handelsstedet Bildulalur, medens min Følgemand i Forvejen havde bragt mine Heste dertil over Land. Efter nogle mindre Udflugter til forskellige Findesteder for Surtarbrand i Nærheden, tog jeg afsted fra Bildulalur den 5te Juli over Patreksfjord og Talknafjord til Rauðisandur (Rødesand), en af lodrette Fjælde omgiven Bygd yderst ved Bredebugten. Det er et ejendommeligt Panorama, der lidt efter lidt oprulles for Øjet, naar man rejser over Fjældet mellem Patreksfjord og Rødesand. Blikket svæver over Bredebugtens blanke Flade til Snæfellsjökulens hvide Top i Syd, og det er, ligesom Vejen fører lige ned i Havet, men naar man kommer yderst paa Fjældkanten og skal til at trække Hestene ved Tømmen ned ad Ridestien, der i utallige Bugtninger snor sig ned ad den bratte Skrænt, faar man pludselig Øje paa den smalle flade Landstrimmel, der langs de 1000 Fod høje Klipper strækker sig i en Bue omkring Bugten; Brændingen aftegnes som en snehvid Stribe langs det rødlig gule Sand; de grønne Enge og de venlige smaa Gaarde med de røde Gavle danne en velkommen Kontrast til de stejle, sorte Fjælde, Snedyngeerne og de skrigende Maager, som i store Sværme boltre sig ved Fjældkanten. „Rødesandet“ er lidt efter lidt blevet dannet paa den Maade, at Strømningerne langs Landet inde fra Bredebugten have medført en Mængde Sand, Ler og Muslingskaller, der have aflejret sig i Bugten udenfor den fremspringende Pynt: Skor. Skjønt denne Bygd ligger saa afsides, spiller den dog nogen Rolle i den islandske Historie. Rolf fra Rødesand skal efter Landnama*) have været en af dem, som først besejlede de halv mystiske Gunnbjarnærker ved Grønland. Paa Gaarden Bær boede i længere Tid en islandsk Adelslægt, Efterkommere af Eggert Eggertsson, som i Aaret

1488 blev adlet af Kong Hans.*) I Aaret 1579 blev en Høvding af denne Slægt, Eggert Hannesson, fanget af engelske Sørøvere og maatte udløses med en stor Sum Penge. Den 8de Juli tog jeg afsted fra Bær for at undersøge noget Surtarbrand i det stejle Stålfjall øst for Skor. Efter at vi fra Sjöundá havde bestøget de næsten 2000 Fod høje Fjælde, klatrede vi nedad den stejle Fjældside. Surtarbrandformationen træder frem tæt ved Havet med en Mægtighed af 25—30 Fod og en Hældning af 6—7° mod Sydøst. De enkelte tynde Lag af Brunkul og Surtarbrand adskilles af hvidlige Lerlag og mørke Kulskifer; Forsteninger kunde jeg ikke finde med Undtagelse af nogle Kviste og andre ubestemmelige Planterester. Brunkullene fra dette Sted ere blevne brugte til Brændsel af de omkringboende, men Transporten er meget besværlig, da der ingen Havn findes, og man kun kan lande med Baade i fuldstændig stille Vejr; opad den stejle Fjældside kan der selvfølgelig ikke være Tale om at føre Brunkullene. I det stejle Fjæld ved Skor findes der ogsaa noget Surtarbrand 640 Fod over Havet; det hænger øjensynlig sammen med Surtarbrandslagene under Stålfjall. Paa en Rejse fra Skor over Bredebugten druknede Naturforskeren Eggert Olafsson i Aaret 1768; Skor er derfor paa Island et i Sagn og Sange meget bekjendt Sted, thi Eggert Olafsson var ikke blot en af de største Videnskabsmænd, Island har frembragt, men han har ogsaa som Digter og Patriot havt en meget stor Indflydelse, og de tragiske Omstændigheder ved hans Endeligt ere blevne besungne af mange islandske Digttere. Fra Bær paa Rødesand rejste jeg til Hvallátur, den vestligste Gaard paa Island. Yderst paa Rødesand og ved den lille Bugt Keflavík findes flere Mærker efter en højere Havstand, Strandterrasser o. s. v. Fra Keflavík fører Vejen langs den yderste Kant af Fuglebjærget (Látrabjarg). Paa Vejen mødte vi flere Karavaner, der førtes af Piger fra Rødesand. Hestene vare belæssede med Fugle og tørrede Sølve; medens Mandfolkene ere beskæftigede med Fuglefangsten, maa Pigerne besørge Transporten. Fjældene her omkring ere næsten blottede for Vegetation, i Modsætning til meget højere Fjælde længere mod Øst, som ere helt bevoxede med Lyng og andre Planter. Paa dette vestlige smalle Næs have rimeligvis de stadige Storme og de kolde og klamme Taager fra Havet en daarlig Indflydelse paa Vegetationens Udvikling. Jo mere vi nærmede os til Hvallátur, jo livligere blev det; de smaa Indsøer vare be-

*) Landnama 1843. S. 139, 153—54.

*) Adelsdiplomet findes trykt i *M. Ketilsson*: Forordninger og aabne Breve, I. S. 73.

dækkede med Fugle, og langs Fjældranden tumlede utallige Fugle sig som Bisværme.

Fuglebjerget hæver sig paa en Strækning af næsten to Mil som en lodret Mur op af Havet. Hvor det er højest, har det en Højde af 1400 Fod, og det bestaar udelukkende af Basalt med enkelte rødlige Tufflag hist og her. Paa Basaltbænkenes fremspringende Rand sidde Fuglene ofte saa tæt, at de støde og puffe hinanden. Det er et ejendommeligt Syn, man nyder fra Randen af saadant et Fuglebjerg. Det Liv og den Travlhed, der her findes, er ubeskrivelig; Fuglehobene se ud fra Højden som Myggesværme, og Luften gjenlyder af deres Skrig. Havet nedenfor er ogsaa bedækket af Fugle, som i stadig travl Virksomhed søge Føde. Naar Solen skinner paa Fuglebjerget, ere Fuglene saa sky, at de ikke lade sig fange, hvorfor Fangsten ved Látrabjerg kun foregaar om Natten, som naturligvis paa denne Aarstid er meget lys. Fuglene opholde sig mest paa de bare Klipper, men sky de Steder, hvor der findes nogen Vegetation, f. Ex. af Kokleare og Hvanner (*Archangelica*). Hovedmassen af Fuglene bestaar af Lomvier (*Uria troile*) med to Varieteter „*Uria ringvia*“ og „*Uria Brünnichii*“, der alle under ét kaldes „Svartfugle“; desuden findes Alker (*Alca torda*), Søpapegøjer (*Mormon fratercula*), Svartbag (*Larus marinus*) og en umaadelig Mængde af den tretaede Maage (*Larus tridactylus*). Det er især disse sidste, der give Fuglebjergene deres ejendommelige livlige Præg; de ere stadig paa Farten, hæve sig som Skyer fra Fjældranden, og, naar de sænke sig ned til Havet, er det, som Sneen hvirvlede ned i kæmpemæssige Flokke; deres øredøvende Skrig kan allerede høres i lang Afstand.

Indbyggerne have dog ikke saa stor Gavn af disse Maager som af Lomviene. Det er morsomt fra Havet at se op til saadant et Fuglebjerg; de hvilende Lomvier sidde stille og gravitetisk paa Basaltbænkenes Rande, med det hvide Bryst vendt ud imod Havet; nogle ere i stadig Færdsel frem og tilbage, medens andre med deres ejendommelige snurrende Flugt fare hen over Vandspejlet. „Svartfuglene“ have, foruden Mennesket, mange Fjender; de efterstræbes nemlig af Falke, Ørne og Ræve, medens Æggene hugges i Stykker af Ravne og Rovmaager; Rævene gjøre den største Skade, og her ved Látrabjerg dræbes der aarlig 60—70 Ræve, uden at deres Mængde derved synes at formindskes.

Fuglebjerget hører under to eller tre Gaarde i Nærheden, og Fangere fra andre Gaarde maa derfor betale en Afgift, sædvanlig $\frac{1}{10}$ af hele Fangsten. I Sommeren 1886 blev der ved Látrabjerg fanget omtr. 36,000 Lomvier til en Værdi paa Stedet af 4—5000 Kr. Gjennem-

snitlig fanges der ved Látrabjerg aarlig omtr. 40,000 Fugle, men der tages ogsaa Æg i Tusindvis, saa Indbyggerne paa de nærmeste Gaarde have en ikke ubetydelig Indtægt af Fuglebjerget. Fuglefængerne vise en forbavsende Behændighed og et utroligt Mod. Fangstmanden maa fires i et Tov ofte over 100 Favne nedad de lodrette Klipper. Tovets Ende gaar gennem et Hjul paa Fjældranden og bevogtes af 10—15 Mennesker; den første, der fires ned paa en Klippeafsats i Fjældet, fører sædvanlig et Tov med sig, hvormed han angiver Retningen for den næste, der skal ned paa den samme Afsats. Hvor Fjældet luder frem over, er det kun de mest øvede og koldblodige, der kunne gaa ned, da de uden at kunne støtte sig til Klipperne ofte maa fires 40—50 Favne igjennem Luften, hvorved den øvede bliver snurret rundt, saa han let kan blive svimmel. Den fremmede maa have stærke Nerver for at kunne se paa Folkene, hvorledes de som Fluere paa en Væg ganske ugenert spasere hen ad de smalle Stenlister, hvor der næppe er Plads til en Fugl og i al Gemytlighed med deres Fuglestang snappe den ene Fugl efter den anden. Mange Steder bruges der ingen Tove, og da klatrer man oppe eller nedefra fra den ene Afsats til den anden, hvilket naturligvis er meget farligt, men fra Ungdommen er Fangstmanden øvet i denne sin halsbrækkende Næringsvej og erhverver sig en saadan Sikkerhed og Aandsnærværelse, at han aldrig træder fejl. De, der forulykke, blive næsten altid slaaede ihjel af nedfaldende Sten. Det er dog kun meget faa af Indbyggerne, der kunne opdrages til virkelig dygtige Fangere.

Ud fra Látrabjerg mod Vest strækker en Klippetange sig ud i Havet (Bjargtangar); her er den vestligste Pynt af Island. Lidt østligere findes der under det lodrette Fjæld en fremspringende Klippe, der kaldes Barð, og som har faaet sin ejendommelige Form ved Brændingen, der med ustandselig Iver arbejder paa dens Ødelæggelse. Skjønt dette Klippenæs er sammensat af vandrette Basaltlag, saa har det dog ved Havets Arbejde faaet Form som Mønningen paa et langagtigt Hus. Den forreste Del er allerede bortskyllet af Havet, og Brændingen skyller brølende og tordnende over den tilbageblevne flade Klippesod, som er gjennehullet af vældige Jættegryder, der skulle have en Dybde af to Favne og derover. Selve Klippemønningen var, da jeg fra Fuglebjergets Rand saa derned, saa bedækket af Fugle, at man næppe kunde se en sort Plet, skjønt man Natten i Forvejen her havde fanget over to Tusinde Lomvier.

I Látravik nord for Fuglebjerget er der et lille Fiskerleje, hvor Indbyggerne hovedsagelig leve af at fange Sølve, der behandles paa samme Maade som Torsken,

idet de baade nedsaltes og tørres til Vinterbrug. Benene og Hovederne bruges især til Kreaturfoder og Skindet til Sko; disse ere dog rigtignok ikke meget varige, da de daarlig taale Fugtighed. Sølven (*Anarrhichas lupus*) er meget almindelig paa Strækningen fra Látrabjarg til Isalfjord, men fiskes kun sparsomt andre Steder ved Kysten; den lever hovedsagelig af Skaldyr, især af Muslinger af Slægten „*Modiola*“, som den knuser med sine frygtelige Tænder. Fiskerne fortalte mig, at den som oftest holdt sig rolig, hvor der findes meget af disse Muslinger eller af Blaamusling, men, naar man i dens Mave begynder at finde Balaner og smaa Sneglehuse, saa er det Tegn paa, at den snart vil forsvinde, thi naar den er færdig med det, den kan finde af sin Livret, saa drager den afsted forat søge til andre Muslingbanker. Om Vinteren er der i Látravík betydelig Hajfiskefangst; de aabne Baade, der ere bemandede med 10—11 Fiskere, maa søge Havkælen 2—3 Mil udenfor Bjargtangar. Havkælen spises her ligesom andre Steder i Island, naar den er bleven gammel, og Finnerne og den bruske Rygstræng syltes i sur Valle eller gammelt „Skyr“ og spises om Vinteren.

Den 11te Juli rejste jeg til de smaa Bugter nord for Látrabjarg. De ere alle meget ufrugtbare, og Flyvesandet dækker ikke blot Lavlandet, men strækker sig ogsaa højt opad Fjældsiderne, der faa et broget Udseende af det rødlig-gule Muslingsand. Her ser man nogle Steder flere vexlende Lag af Tørv og Sand, der betegne ligesaa mange Perioder, hvori enten Vegetationen eller Sandflugten har havt Overvægten. Fra Breðavík rejste jeg over det 1087 Fod høje Fjæld til Örylgshöfn, en frugtbar, græsbevokset Dal med en Lagune, og derfra langs Havet forbi høje og skarpe Fjælde og smaa Dale til Præstegaarden Sauðlauksdalur. Denne Gaard, der nu næsten er bleven ødelagt af Flyvesand, er meget bekjendt i Islands Historie. Her opholdt blandt andet Eggert Olafsson sig i flere Aar, medens han udarbejdede sin „Rejse igjennem Island“ hos sin Svoger Provsten Björn Halldórsson. Björn Halldórsson, som var den første, der indførte Kartoflerne i Island (i Aaret 1758), er meget bekjendt paa Grund af sit islandske Lexicon og flere udmærkede økonomiske Skrifter. De to Svogre gjorde her flere Forsøg med Dyrkningen af forskellige Træer og nyttige Plantearter, og den Have, hvori disse Forsøg bleve udførte, vises endnu tæt ved Hjemmemarken, men den er nu fuldstændig ødelagt af Flyvesand.

Fra Sauðlauksdal gik Rejsen over Kleifaheiði (1284') til Bardastrand, en frugtbar og tæt bebygget, temmelig bred Landstrimmel langs Breðbugten, der oprindelig synes at være dannet paa en lignende Maade som Røde-

sand. Kysten begrænses hele Vejen af høje Strandterrasser, og de nedstrømmende Elve have paa to Steder dannet store Laguner (Haukabergrsvaðall og Hagavaðall). Den sandede Kyst, der fortræffelig egner sig til Kartoffelavl, de store Euge og de kratbevokede Dale gjøre denne Egn til en af de frugtbarste paa Vestlandet, men Indbyggerne forstaa sig desværre kun lidt paa at benytte det, som Naturen frembyder. Paa Gaarden Hagi opholdt jeg mig nogle Dage og gjorde derfra Udflugter i Omegnen især til de smukke Dale ved Hagavaðall. Lidt Surtarbrand findes hist og her i Fjældene, som bestaa af Basaltbænke, der gjennemgaaende have en Hældning af 4—5° mod Sydøst; her findes ogsaa en Mængde Gange, hvoraf flere strække sig som Mure helt ned til Stranden og ud i Havet. Af varme Kilder fandt jeg kun en eneste meget ubetydelig nedenfor Gaarden Kross; den havde en Temperatur af 30½° C.

Fra Bardastranden rejste jeg til Brjánslækur, som er bleven berømt af de Planteforsteninger, der findes her. Mellem Vatnsfjörður og Hagavaðall strækker en bred Halvø sig ud i Søen; den optages af Fjælde, der naa en Højde af omtr. 1800 Fod (det højeste Punkt, Vaðalfjall, er 1948 Fod). Dette bjærgrige Næs gjennemskæres af flere Dale, af Vaðaldal fra Vest, af Lækjardal, Thvervårdal og Pennudal fra Øst. Lækjardalen, den nærmeste ved Præstegaarden Brjánslækur, strækker sig mod VNV. op i Fjældene og begrænses af halvcirkelformede Klipper, der igjen danne den forreste Rand af en højere liggende, skaalformet Dæl, som kun ved en lille Fjældryg adskilles fra Vaðaldalen. Gjennem to Kløfter i den cirkelformede Klippevæg strømme to Fjældbække ned til Lækjardalen, hvor de forenes til en Elv, der falder i Havet tæt ved Brjánslækur. I den nordligste af disse Kløfter, omtrent en Fjerdingvej fra Havet og 545 Fod over dette, har man fundet Surtarbrand med Planteforsteninger. Fjældene bestaa her, som andre Steder, af Basalt med 5° Hældning mod Sydøst, men imellem Basaltlagene træder den forsteningsførende Dannelse frem og viser sig i de fleste Fjældkløfter som en rødlig eller grønlig Lerdannelse, der ved nærmere Eftersyn viser sig at bestaa af flere forskjelligartede Lag, ofte med noget Surtarbrand og Kulskifer; Forsteninger findes dog kun i den førnævnte Kløft og et Sted i Vaðaldalen paa den vestlige Side af Fjældene. Kløften med Forsteningerne har en Længde af omtr. 200 Favne og en Dybde af 2—300 Fod; den nordlige Side er for største Delen dækket af nedskredne Lermasser; derimod har man i den bratte, sydlige Side smukke Gjennemsnit, hvor Surtarbrandsformationens Lagdeling tydelig kan følges. Omtrent midtvejs i Kløften findes i den sydlige

Side et fremstaaende Klippehjørne, og her har man Forsteningerne i de graalige Lerskifer under en overhængende Basaltklippe, der let ved et lille Jordstød kunde styrte ned og for evigt begrave dette mærkelige Findested. Bladaftrykkene ere meget tydelige; hver en Nerve og hver en Indskæring i Bladranden ses tydelig; Skiferne ere saa opfyldte af Blade, at det næsten kan siges, at de ikke bestaa af andet; Aftrykkene ses tydelig paa begge Sider af papirtynde Fliser.*)

Man er meget tidlig bleven opmærksom paa den islandske Surtarbrand, og den omtales allerede i meget gamle Bøger. Senere begyndte man at tænke paa at bruge den til Brændsel, og allerede i Aaret 1663 blev en vis Niels Jørgensen af den danske Regering sendt op for at hente Surtarbrand fra Vestlandet.**). Naturforskeren Eggert Olafsson var den første, der opdagede Bladaftrykkene ved Brjánslækur i Aaret 1753***) og fandt derved et Bevis for, at Surtarbranden var en Levning af Træer, der engang i Fortiden havde voxet paa Stedet. Denne Opdagelse havde dog dengang ingen videre videnskabelige Følger, da Geologien som Videnskab dengang næppe eksisterede. Surtarbranden paa Vestlandet blev senere undersøgt af Chr. Ziener i Aaret 1775, af Olavius, Mohr og E. Henderson. Den sidste fandt paa sin Rejse i Aarene 1814—15, at Surtarbrandlagene paa begge Sider af Bredebugten have en Hældning ned imod denne †). Paa sin Rejse i 1839—40 gjorde Professor *Japetus Steenstrup* store Samlinger af Planteforsteninger paa forskellige Steder i Island, og disse fik en stor Betydning derved, at den store Plantepalæontolog *Oswald Heer* i Zürich undersøgte og beskrev dem i sit berømte Værk „*Flora fossilis arctica*“. Tydskeren *G. G. Winklers* Samlinger fra Aaret 1857 bleve ogsaa be-

skrevne i samme Værk; siden blev der ikke samlet noget af Betydning, før Svenskeren *G. Flink* i Aaret 1883 samlede Forsteninger ved Brjánslækur og Steingrimsfjorden. Den berømte svenske Palæontolog Professor *A. G. Nathorst* har været saa venlig at overtage Undersøgelsen af mine Samlinger fra Vestlandet.

Fra Brjánslækur bestemte *Oswald Heer* følgende Planter: En Ahorn (*Acer otopteria*;) med store haandribbede, trelappede Blade og vingede Frugter var det mest udbredte Træ i det „miocene“ Island; baade ved Brjánslækur og Steingrimsfjorden findes Bladene i umaadelig Mængde; en Sequoia (*S. Sternbergi*) findes ogsaa i Mængde; den havde efter *O. Heer* en stor Lighed med de „kaliforniske Mammuttræer“ (*S. gigantea*); desuden fandtes ved Brjánslækur 4 Arter Fyr (*Pinus Steenstrupiana*, *P. microsperma*, *P. æmula* og *P. brachyptera*), en Elm (*Alnus Kefersteinii*), en Birk (*Betula prisca*) en Ælm (*Ulmus diptera*), en Eg (*Quercus Olafssonii*), et Nødde-træ (*Juglans bilinica*), en Vrietorn (*Rhamnus Eridani*), et Tulipantræ (*Liriodendron Procaccinii*) og en islandsk Vinranke (*Vitis islandica*). Det er let at indse, at Klimaet maa have været helt anderledes dengang end nu, naar saadanne Skove kunde trives saa højt imod Nord. *O. Heer* er ogsaa ved at sammenligne de Temperaturgrænser, som beslægtede Former i Nutiden kunne taale, kommen til det Resultat, at den aarlige Middeltemperatur ved Brjánslækur dengang allermindst maa have været 9° C., men dog rimeligvis noget højere eller c. 11—12° C., hvad der omtrent svarer til Norditaliens Klima (Turin 12°, Milano 12.5° C.); den aarlige Middeltemperatur ved Brjánslækur er nu kun lidt over 2° C.

Som bekjendt, har man paa mange Steder i Polarlandene fundet Levninger af en frodig Vegetation fra den tertiære Tid og har derved faaet en Mængde Oplysninger om Aarsagerne til Planternes Udbredelse i Fortid og Nutid. I sin interessante Afhandling „Polarforskningens bidrag till forntidens växtgeografi“ giver Professor *A. G. Nathorst* en udmærket Oversigt over Nutidens Kundskab i denne Retning, hvortil alle kunne henvises, som interessere sig for disse Spørgsmaal*). I den tertiære Tid eksisterede der en Landforbindelse mellem Amerika og Evropa over Island, og af denne Bro staa Island endnu som en lille Rest tilbage. Skjønt den tertiære Vegetation i Island i det hele taget synes at have et amerikansk Præg, saa har den, som Engler og Nathorst have paavist, ikke sin Oprindelse fra denne Verdensdal; derimod har omvendt Nutidens amerikanske Vegetation sin Oprindelse fra Polar-

*) Klippehjørnet har følgende Lagdeling: 1) Nederst ved Elven et rødt og grønt Ler med Lerboller og enkelte tynde Fliser af Surtarbrand; længere nede har dette Ler en Mægtighed af over 50 Fod. 2) Ovenpaa denne Lerdannelse kommer der et omtrent en Alen tykt Lag Surtarbrand og Kulskifer med nogle smaa og utydelige Bladaftryk. 3) Basalt (4 Fod). 4) Graaligt Ler med Kulskifer, flere Surtarbrandlag og de smukke Bladaftryk (16 Fod). 5) Basalt med Søjlestruktur, der i det hængende gaar over til et tykt uregelmæssigt Slaglag (30 Fod). 6) Rødt Breccie med lidt Surtarbrand (30 Fod). 7) Basalt i flere Bænke til Kløftens Rand.

**) *Magnus Ketilsson*: Forordninger og aabne Breve III. S. 109—110.

***) *Eggert Olafsson*: Rejse igjennem Island. Sorøe 1772. S. 412—419 og Sammes Kvædi. Kbh. 1832. S. 92.

†) *E. Henderson*: „Iceland; or the journal of a residence in that island during the years 1814 and 1815“. Edinburgh 1818. Vol. II. S. 114—18, 125—26.

*) „*A. E. Nordenskjölds Studier och Forskingar föränledda af mina resor i höga Norden.*“

landene. De fossile Planters Findesteder omkring Polen ere at betragte som et Slags Kirkegaarde, hvori Stamfædrene til Nutidens Vegetation ligge begravede. Den tertiære Polarvegetation gik under Istiden næsten til Grunde i Evropa, da et Bælte af jøkelklædte Fjærgkjæder ikke tillod en Vandring imod Syd; i Amerika strække Fjældkjæderne sig derimod fra Syd til Nord, efter Meridianer, og derfor kunde Vegetationen uden Hindring trække sig mod Syd og bevare det polare Præg, hvorpaa den efter Istidens Slutning igjen udbredte sig over hele det nordlige amerikanske Fastland.

Den 22de Juli rejste jeg fra Brjánslækur for at undersøge Fjordene i den østlige Del af Bardastrand Syssel. Vejen fører langs Vatnsfjordens vestlige Kyst; Fjældsiderne ere frodig bevoxede med Lyng og Krat, og i Dalene findes udmærkede Græsgange. Ved en øde Gaard, Hella, findes en varm Kilde (31° C.). Vatnsfjorden er bekendt fra Islands ældste Historie; her overvintrede en af Islands første Landnamsmænd Flóki Vilger Larson. Han havde ført Kreaturer med sig fra Norge, men da hans Folk meget ivrig benyttede sig af det udmærkede Fiskeri, saa tænkte de slet ikke paa at samle Foder til Kreaturerne, saa disse døde om Vinteren. Vatnsdalen, der fra Fjordbunden strækker sig langt op imellem Fjældene, er tæt bevoxet med Kratskov og hører til de smukkeste i Vestlandet; den største Del af Dalbunden optages af en langstrakt Sø, der har Aflob til Fjorden gennem en kort, men vandrig Elv, hvorover vi maatte lade Hestene svømme, da der ikke fandtes nogen Baad. Jeg overnattede i Telt øst for Elven og benyttede største Delen af den følgende Dag til Undersøgelsen af denne Dal. Søen, der synes at have en betydelig Dybde, er udhulet i det faste Fjæld og adskilles fra Havet ved en solid isskuret Klipperyg med 450 Favnes Bredde; denne Klipperyg er igjen dækket af løse Masser, der gennemskæres af Elven, som i den faste Klippe har udhulet flere smaa Jættegryder. Gletscherstriberne have Retningen S. 38° V. Langs Søen findes en gammel Strandlinje med en Højde af 10—12 Fod over den nuværende Vandflade. Langs den østlige Fjælds side red vi temmelig langt mod Nord; en betydelig Elv udgyder sig i Søens nordlige Ende; Kratskoven forsvinder nord for Søen; Dalen hæver sig mere og mere til Fjælds og bøjer tilsidst mod Øst. Nordlige Storme, der blæse ned igennem Dalen, maa være meget hyppige og stærke, thi de forkrøblede Træer ere alle bøjede mod Syd. Denne Vindretning frembringer ogsaa en stadig Strømning i Søen langs Vestkysten; Fjældbækkenes smaa Grustanger, der strække sig ud i Søen, ere halvcirkelformig bøjede udad efter Strømretningen. Langs Søens sydlige Strand findes Rækker af større eller

mindre Klippeblokke; disse falde rimeligvis om Vinteren ned paa Isen fra de omgivende Fjælde og føres ved Isbruddet om Foraaret ud ad Søen.

Vatnsfjordens østlige Kyst, det saakaldte Hjarðarnes, bestaar af skovbevoxede, vildt sønderrevne Klippeterrasser, hvor vi havde meget Besvær med at faa Hestene frem, da der slet ikke findes Ridestier. Store Flytteblokke ere meget hyppige; ved Ebbe kunde vi se Fjordbundens Klipper, der ere usædvanlig smukt isskurede og polerede. En utallig Mængde Øer findes ved Fjordmundingen; de bestaa alle af Basalt, og Basaltbænkene have her den samme Hældning som i Fjældene. Yderst i Hjarðarnæsset findes en gammel Strandlinje med dybe Huler, dannede af Brændingen. Beboerne af de nærmeste Fjorde have meget at fortælle om en stadig Hævning af Kysten.

De sex nærmeste Fjorde indenfor Brjánslæk have alle en stor indbyrdes Lighed. Udenfor disse Fjorde er Bredebrugten oversaaet med Øer og Skjær og har kun en Dybde af 7—8 Favne; derimod ere Fjordene meget dybere; ved Munden af dem alle findes en mere eller mindre udviklet Bro af smaa Øer og Klipper, hvorfor Indsejlingen er meget vanskelig, men lidt efter lidt bliver Dybden større og skal sædvanlig være størst omtrent midt i Fjorden. Kjalkafjorden skal i Nærheden af Munden have en Dybde af 15 Favne, i Midten 40 Favne; Kerlingarfjorden skal i det indre have en Dybde paa 90 Favne, Skálmarfjorden ved Munden 30 Favne, i det indre 80 Favne o. s. v.

Fjordene ere i det hele taget smalle og begrænses mange Steder af Terrasser; fra de høje Fjælde er der før og senere styrtet vældige Fjældskred ned til Havet. Fjældarmene mellem Fjordene ere allevegne lavest ved Fjordbunden, men hæve sig ud imod Havet, hvilket er Tilfældet med alle Fjorde fra Bardastrønd til Kóllafjord; det trekantede 15—1600 Fod høje Múlanes mellem Skálmarfjord og Kerlingarfjord staar saaledes kun i Forbindelse med Hovedlandet ved en 100—200 Fod høj Tange. Fjældarmene have ogsaa, sete fra Siden, en meget ejendommelig Form, idet de ligne en islandsk Baad, der vender Kjølén i Vejret.

Efter at jeg for det meste ad meget daarlige Veje havde rejst omkring Kjalkafjorden og Kerlingarfjorden, ankom jeg til Vattarnes om Aftenen den 24de Juli. En betydelig Elv (Vattará) udgyder sig i Bunden af Vattarfjorden; den er næst efter Vatnsdalsá den største Elv paa denne Kyst. Næste Morgen besteg jeg det 1275 Fod høje Vattarfjall, hvorfra man har en udmærket Udsigt over det indre, ubeboede Højland. Plateaets højeste Flade optages af Jøkelen Gláma, der paa Gunnlaugsson's Kaart er fremstillet meget større, end den skal være; paa

Kaartet har den et Areal af omtr. 8 Kvadratmil, medens den i Virkeligheden næppe er halv saa stor. Jökelen hæver sig som en svagt hvælvet Sneflade til en Højde af 2800 Fod; hist og her ved Randene ses sorte Klipper, der stikke op fra den hvide Grund. Selve Højlandet omkring Gláma er en svagt bølgeformet, stenet Højslette uden Vegetation med store spredte Snedynger i Lavningerne. Det er mig ikke bekendt, at nogen Gletscher strækker sig fra Gláma ned i Dalene; selve Jökelen består af haard, sammenpakket Sne med enkelte Kløfter og Revner; en Vej, der undertiden benyttes, fører fra Arnarfjorden og Dyrafjorden tværs over Gláma; denne er allerede bleven benyttet i Oldtiden^{*)}, og i Aaret 1392 rejste en islandsk Landshøvding, Vigfús Ivarsson, med 90 bevæbnede Ryttere over Jökelen^{**)}. Sveinn Pálsson omtaler en gammel Fjældvej (Fjallasyn) tværs over Gláma fra Isefjord til Barðarstrand, og endnu rejser man undertiden fra Skálmarfjorden til Arnarfjorden langs Jökelen sydlig Rand. De saakaldte Reidbólsfjöll nord for Gufudalur synes at være de højeste Fjælde i disse Egne; denne smalle Fjældryg, der strækker sig fra Syd til Nord, hæver sig fra Højlandet til en Højde af hen imod 3000 Fod.

Fra Vattarnes rejste jeg over Klettháls (1020 Fod) til Kollafjorden. Fra den østlige Side af denne Fjord strækker Kálfadalur sig op imellem Fjældene. Midt i denne Dal findes en gammel Endemoræne fra Istiden, og i Dalbunden, hvor flere Fjældbække have gravet sig dybe Kløfter gennem Grus og Klipper, findes meget smukke og interessante Liparitdannelse. Liparit kjendte man før kun paa et Sted i Vestlandet, nemlig i Fjældene ved Bær i Króksfirði, men det lykkedes mig i Sommeren 1886 at opdage flere nye Findesteder i Strandasyssel. Lipariten i Kálfadalur har, som sædvanlig, utallige Varieteter og Farvenuancer, gule, grønne og sorte, ofte porfyriske og sphærolithiske Begstensklipper afvekle her med brune, gullige og hvide Lipariter; der er et Virvar af Farver og Former, som gaa over i hverandre og krydse hverandre. Fra Kollafjorden fører Vejen over den bratte Gufudalsháls (1224 Fod); Hestene blive meget trætte af Rejsen omkring disse Fjorde, da de stadig maa op og ned over de høje Fjældkamme.

Inden for Gufufjorden, der er næsten opfyldt af Ler og Grus, findes en lille Sø, som er opstaaet ved, at Hovedelven er bleven opdæmmet af en Sideelv. Efter at have passeret Elven, en smuk lyngbevoxet Sækkedal og et lavt Fjæld, kom vi over til Djúpifjörður, hvor vi

opslog vort Telt tæt ved Vejen ved en dyb Fjældkløft. Ved denne Kløft ser man, at Fjældet er gennemkrydset af en Mængde Gange; alle Revner og Sprækker ere opfyldte af Kalkspath og Zeolither. Ved at følge Fjordens vestlige Kyst fandt jeg ved Stranden flere smaa Stykker Dobbelspath; højt oppe i det stejle Fjæld saa jeg nogle hvidlige Pletter, troede at Stykkerne maatte stamme der fra og klattrede derop, men fandt kun en halvforvitret Mandelsten, opfyldt med Zeolither og Kalk. Jeg blev imidlertid snart opmærksom paa en Kløft oppe i Klipperækkerne, hvor en Fjældbæk om Foraaret strømmer ned, og i denne findes Dobbelspathen; fra Søen kan man i Kløften se en hvid Stribe, der strækker sig op igjennem Fjældet. En Revne i Fjældet er i Fortiden bleven opfyldt af Kalkspath, der har afsat sig paa Væggene og tilsidst fyldt hele Sprækken. Denne Kalkspathgang har Retningen N. 8° V.; den kommer frem for Dagen 300 Fod over Havet og har en Mægtighed af 3—4—5 Fod. Jeg fulgte den op til 450 Fods Højde, men kunde ikke komme længere paa Grund af de stejle Klipper. Gangen synes at fortsætte sig endnu længere med den samme Mægtighed. Kalkspathen optræder her paa en lignende Maade som ved Helgastaðir paa Østlandet; paa enkelte Steder udvider Gangen sig og ligesom opløses i en Sværm af smaa kalkfyldte Revner med mellemliggende dekomponeret, grønlig-graa Basalt, men samler sig igjen til en enkelt Spaite; somme Steder er Kløften ikke helt bleven udfyldt, saa at der bliver et tomt Rum i Midten, og her have de store Kalkspathrhombødre og Skalanødre bedst kunnet udvikle sig. Ligesom ved Helgastaðir ere Krystallernes Sammenføjninger som oftest besatte med Rækker og Kranse af Desminer. Omtrent 400 Fod over Havet gennemskæres Kalkspathgangen af en anden, mindre Gang, som ogsaa er opfyldt med Kalk og Zeolither.

Fra Djúpifjörður rejste vi over Hjallaháls (1147 Fod) til Thorskafjorden; det tog lang Tid at ride omkring denne lange og smalle Fjord. Den inderste Del af den ligger tør ved Ebbe; her findes kun ved Gaarden Hjalli meget dybe Render (Kongavakir) i Fjordbunden, rimeligvis frembragte ved den stærke Strøm; efter Folketroen skulle disse Render være uden Bund, og der skal være en underjordisk Gjennemgang til Isefjord. Fjorden begrænses af smukke Strandterrasser med en Højde af c. 120 Fod. Ved Gaarden Laugaland paa den østlige Side i Nærheden af Havet findes to varme Kilder i Hjemmemarken; den, der er nærmest Gaarden, har en Temperatur af 58° C., den anden 65° C.; ved Ebbe skulle disse Kilder føre mindre Vand end ved Højvande, hvad der er naturligt, da de ligge tæt ved Havet. Hist og her ved Søkanten nedenfor Gaarden vælder det varme Vand frem igjennem

*) Biskupasögur I. S. 671.

***) Safn til sögu Islands II. S. 627.

Sandet og Gruset med en Temperatur af 60—66° C. Yderst i Hjørnet af Reykjanæs findes flere fremstaaende Gange, hvoraf nogle vende Siden ud til Havet og vise sig som lodrette, polerede Vægge.

Det brede Reykjanæs, der skyder sig frem imellem Berufjord og Thorskafjord, optages af et Fjældmassiv med bratte Sider, der ved en dyb Lavning adskilles fra Hovedlandet. Længs Fjældets sydlige Rand findes en Bræmme tæt bebygget og frugtbar Land, der i en ikke meget fjærn Tid har været dækket af Havet. Den mest bekendte Gaard paa Reykjanæsset er Reykhólar, en af de største Ejendomme i Island med udstrakt Græsning, store Enge, Sælhundefangst og Ælderdun. Selve Gaarden staar midt i de grønne Enge paa en regelmæssig hvelvet Bakke, hvor Damp søilerne rundt omkring hæve sig til Vejrs fra utallige varme Kilder. Udsigten er smuk og ejendommelig, Havet et bestrøet med en Vrimmel af smaa Øer (der skal være omtrent 300); Udsigten begrænses mod Syd af mægtige, snedækkede Fjælde; mod Vest hæver Snæfellsjökelen sin hvide Top fra Havet; Bardarstranden strækker sine utallige Pynter og Næs ud i Søen; de blaalige Farvetoner forandres efter Afstanden, udviskes og forsvinde tilsidst i den disede Luft ved Horizonen. Bakken, hvorpaa Gaarden er bygget, bestaar af Ler, Grus og Kullesten og er øjensynlig en gammel Stranddannelse. Medens Bakken endnu ikke havde hævet sig op af Havet, vare de varme Kilder allerede tilstede, og en Mængde Skaldyr søgte til det lunkne Vand; man finder derfor en Mængde Sneglehuse og Muslingskaller omkring Kilderne. I en fremstaaende Gruspynt (Hellishólar) sydvest for Gaarden findes en Dislokation efter en Sprække med Retningen N. 5° E.; tæt nedenfor Højen findes de største Kilder: Kraflandi (97°), Gullhver (90°), Péturshver (85°) og Rúnkhúsahver (91°). Den betydeligste af Kilderne er Kraflandi, som bobler frem af en skaalformet Fordybning, der har en Bredde af to Fod og omtrent to Fods Dybde. Fra Bunden af denne Skaal fører en Rende ind under Højen; Vandet er stadig i Kog uden dog at kastes mere end omtr. 1/2 Fod tilvejs; tidligere skal den have sprudet meget højere. Eggert Olafsson siger saaledes „det kaagende Vand sprudes af og til 4 Fod høit i Væiret, med en ubehagelig dum Brus. Tilforn sprang Vandet høiere, men Gaardens Folk, som vilde bruge Hveren til at kaage Mad over, have kastet Steene ned i Kildehullerne paa Bunden, hvorved dens Styrke er blevet meget svækket.“ Endnu bruger man Kraflandi til Kogning af al Slags Mad, idet Gryden sættes ligefrem over Hullet. Omtrent 25 Favne sydøst for Kraflandi findes endnu en

Gruppe Kilder, hvoriblandt Thjófavher (89°) og Thvottahóla (87°) ere de vigtigste; den tredje Gruppe findes syd for Gaarden i Bakkeranden (Thvottahver (90°), Berghver, Grettislaug (59°)). For Resten behøver man kun at grave et lille Hul, 1—2 Fod dybt, saa vælger det varme Vand frem af Gruset. Nordøst for Gaarden findes Fjóslaug (55°), hvorfra man henter Drikkevandet og Kötulaug (58°) noget længere borte, sydøst for Gaardens Grund. Nogle Hundrede Favne nedenfor Reykhólar i Mosestrækningerne i Nærheden af Havet findes en rund, 20 Alen bred og 10—15 Fod høj Bakke, bestaaende af Sand og Skalstumper. Ved Randen af denne Bakke vælger Vandet hist og her frem med en Temperatur af 83°. Nordvest for Reykhólar paa en Sandhøj, Bolasker, skal der ogsaa findes en varm Kilde og ved Gaarden Høllustaðir tre lignende.

Reykjanæsset har fra Oldtiden havt Ry paa sig for sin Frugtbarhed, og det omtales i de gamle Sagaer som en Mærkværdighed, at Agrene paa Reykhólar aldrig vare golde*). Agerdyrkningen paa Island havde aldrig stor Betydning; kun paa enkelte Steder lykkedes den til Stadhed, naturligvis især paa de Steder, hvor der fandtes varme Kilder. I forrige Aarhundrede tænkte man meget paa at etablere Saltkokeri paa Reykhólar, men dette kom dog aldrig i Stand. Den dygtige Syssemand Magnús Ketilsson undersøgte Kilderne i denne Anledning i Aaret 1754**). I Aaret 1770 blev der nedsat en Kommission, som skulde give Forslag angaaende Forbedringer af Landbruget, Handelen og Industrien i Island, og denne foreslog bl. a., at der skulde oprettes Saltkokerier paa Reykhólar og paa Reykjanæs i Isefjordsyssel. Paa det sidste Sted kom Saltkogningen ogsaa i Stand i 1773, men betalte sig ikke og maatte snart opgives. Med Hensyn til Reykhólar stødte Foretagendet paa forskjellige Hindringer; især var Mangelen af en Havn meget følelig. De to Herrer *Walter* og *Usher* bleve dog i Aaret 1776 af Regeringen sendte derop for at undersøge Forholdene. I deres Indberetning anse de det for muligt at anbringe 124 Saltpander over de varme Kilder og antoge, at man rimeligvis kunde producere omtr. 125 Tønder Salt om Maaned, men de mente ogsaa, at Foretagendet vilde blive meget kostbart paa Grund af Transportomkostningerne***).

Den 30te Juli rejste jeg fra Reykhólar langs den smukke af den islandske Digter Jon Thoroddsen besungne

*) Reise igjennem Island, I. S. 383.

*) Sturlunga. Kbhvn. 1817. I. cap. 18. S. 23.

**) Deo, regi, patriæ. Sorø 1768. S. 234—36. *M. Ketilsson*: Islandske Maanedstidender 3. Aarg. S. 157—66.

***) Sml. *O. Olavius*: Oeconomisk Reise igjennem Island. Kbh. 1780. Fortalen S. 175—178.

Barmahlíð. Den skovbevexede Fjældside begrænses af regelmæssige Terrasser; den nederste har en Højde af 124 Fod over Havet, den øverste er 226 Fod høj. Dengang Havet bedækkede den øverste Terrasse, har Reykjánæset sandsynligvis været en Ø. Et Næs med en ejendommelig Form (Borgarnes) skyder sig frem imellem Beruffjord og Króksfjord; Næset bestaar af to Fjældknuder, der forbindes ved to meget regelmæssige Terrasser i samme Niveau som Terrasserne ved Barmahlíð. Disse to brede Strandterrasser kunne tydelig forfølges langs hele Króksfjorden og helt ind til Bunden af Gilsfjord, og paa den sydlige Side i Saurbær synes den samme Dannelse at være meget fremtrædende. Jeg har ingensteds i Island set saa veludviklede Strandterrasser som her. I Fjældene nord for Króksfjorden findes betydelige Liparitdannelse. De gule, hvide og grønne Farvetoner røbe allerede dette i lang Afstand. Her i Nærheden synes der at være nogen Forandring i Basaltbænkernes Hældning. Langs hele Bredebugtens nordlige Kyst have disse gennemgaaende en Hældning af 4—5° mod Sydøst, men fra Gilsfjorden synes de at falde mod Nord—Nordøst ned imod Steingrimsfjorden. Øverst i Fjældrandene findes ikke ubetydelige Breccie- og Tuffdannelser, og maaske ere disse sammenhængende med de forsteningsførende Tufflag ved Steingrimsfjorden. Gilsfjorden begrænses paa begge Sider af næsten lodrette Fjælde; Fjordens Dybde er derimod kun ringe; Mundingen kan kun ved Højvande passeres med smaa Baade. Gilsfjorden ender med en hestskoformet Botn; de lodrette, halvcoirkelformede Basaltafsatser med de mange Vandfald, der se ud som Murtinder og vældige Fæstningsværker med Bastioner og Skydeskaar, give Landskabet en ejendommelig vild Skjønhed.

I en lille Dal syd for Gilsfjörður (Olafsdalur) findes en Landbrugsskole, der bliver fortræffelig bestyret af en meget dygtig Mand, Torfi Bjarnason. Naar man ser op til denne Gaard, fristes man til at tro sig hensat til en Dal i Schweiz eller Tyrol, da den slet ikke ligner andre islandske Gaarde. De smukke Bygninger, de pløjede Marker, Vogne, Harver og Plove vise, at man her er begyndt at emancipere sig fra det islandske, højst primitive Landbrug, der endnu næsten staa paa det samme Standpunkt som for Tusind Aar siden. Torfi Bjarnason, der har udviklet sin medfødte Energi ved Landbrugsstudier i Skotland og Amerika, har gjort sig meget fortjent af Landet ved at udgive flere Afhandlinger, ved Opfindelsen af en Le, der udmærket passer til den islandske Jord og ved Oprettelsen af denne Skole. Hans Bestræbelser begynde ogsaa allerede at bære Frugter og ville gjøre det endnu mere i Fremtiden. Mange Islændere have og-

saa i de sidste Aar studeret ved forskellige Landbrugsskoler i Danmark, Norge og Skotland, og der er allerede, foruden Skolen i Olafsdal, blevet oprettet to andre Landbrugsskoler, én i Nordlandet paa Hólum og den anden i Østlandet paa Eyðum. Man maa derfor haabe paa en bedre Fremtid for det islandske Landbrug, men det tager altid lang Tid at overvinde gammel Slendrian og at faa hundreedaarige Fordomme oprykkede med Rode.

II. Rejsen til Kap Nord.

Da jeg i Juli havde undersøgt Bredebugtens nordlige Kyststrækninger, rejste jeg i Begyndelsen af Avgust fra Gilsfjörður tværs over til Húnaflói og benyttede hele Avgust tillige med den første Uge af September til Undersøgelsen af Kyststrækningen helt til Kap Nord. Jeg var meget uheldig med Vejret, thi medens jeg hele Juli havde kunnet glæde mig over det smukke Vejr, saa var derimod Vejret i Avgust ligefrem afskyeligt. Drivisen var lige ved at forlade Kysten, der fuldstændig tilhylledes af den hvide, kolde og klamme Taage, der plejer at være Drivisens skadelige Ledsager, og hele Avgust regnede og sneede det uafbrudt. Høhøsten slog fuldstændig fejl i denne Del af Landet, og da jeg i Begyndelsen af September tiltraadte min Tilbagerejse, havde man ikke paa et eneste Sted paa hele denne Kyst kunnet faa den mindste Smule Hø tørret. Enhver, der kjender til Forholdene i Island, véd, hvilken forfærdelig Ulykke dette er for de fattige Indbyggere. Hele Faare- og Kvægbesætningen maa i denne Del af Landet staa paa Stald i 35—40 Uger om Aaret, og, naar nu Vejret er saa daarligt i Sommermaanederne, at intet Hø kan samles, maa Besætningen slagtes om Efteraaret, og dermed er den Kapital ødelagt, hvoraf Bonden lever.

Den 2den Avgust rejste jeg fra Kleifar i Gilsfjörður til Krossárvatn, og da jeg her havde overskredet Vandskjellet imellem Breiðifjörður og Húnaflói, red vi tværs over de stenede, 1600 Fod høje Fjælde ned i Bunden af Mókollsdalur. I denne Egn trænger Kaartet til nogle smaa Rettelser; Krossá er kortere, end den vises; derimod flyder en lille Elv fra det sydligere og højere liggende Lambavatn ned imod Gilsfjörður. Denne Elv, der kaldes Kleifaá, har flere Vandfald, hvoriblandt den smukke Gullfoss (160 Fod høj). Mókollsdalur er bekjendt fra forrige Aarhundrede, idet man her troede at finde en brugelig Porcellænjord. Dalen blev undersøgt af *Eggert Olafsson* og *Olavius*, hvorpaa Færingen *N. Mohr* i Aaret 1780 blev sendt op fra Danmark for at hente tilstrækkelig store Prøver af den omhandlede Jordart. Skibet, der førte Mohr's Samlinger til Kjøbenhavn, forliste, og siden er det hele gaaet i Glemmebogen. Des-

være kunde jeg paa Grund af daarligt Vejr ikke nærmere undersøge denne Dal. Højest oppe i Dalbunden findes betydelige Brecciedannelser hvilende paa Basalt; mange løse Brudstykker af Liparit give tilkjende, at der maa findes faststaaende liparitiske Dannelser. Maaske er den omhandlede Jordart (bleikja) en af svovlsure Dampdekomponeret, sandinrig Liparit, der indeholder Svovlkis og andre Forvittringsprodukter. Efter at jeg havde fulgt Kollafjordens Kyst, ankom jeg den 3dje August om Aftenen til Tröllatunga ved Steingrimsfjorden. Ved denne store Fjord opholdt jeg mig til den 14de August for at samle Planteforsteninger og gjøre geologiske Undersøgelser, saa godt det kunde lade sig gjøre i det daarlige Vejr.

Ligesom ved Bredebugten, findes der langs denne Kyst en Mængde Mærker efter en højere Havstand. Næsten ved hver Fjord findes tydelige Strandterrasser, undertiden af løst Materiale, undertiden Brændingsterrasser i den faste Klippe, Strandlinjer, Huler o. s. v. Utallige Steder paa denne Kyst finder man langt fra Havet, naar man opgraver eller pløjer Hjemmemarkerne ved Gaardene eller udtørre Moser og Sumpe, en Mængde gammelt Drivtømmer; hist og her finder man ogsaa Skeletter af Hvaler og Hvalrosser højt over den nuværende Strandlinje; saaledes fandtes for nogle Aar siden i Nærheden af Skalholtsvik et Hvalskelet omtr. $\frac{1}{2}$ Mil fra Havet.

Steingrimsfjorden er den største Fjord paa denne Kyst; den har ved Mundingen en Bredde af en Mil og $3\frac{1}{2}$ Mils Længde; Hovedretningen er mod Vest, men ved Kálfanes bliver Fjorden smallere og bøjer mod Nordøst. Fjældene ved Steingrimsfjorden have ingen betydelig Højde (1000—1600 Fod); Basaltbænkene have fra begge Sider en Hældning af $4-5^{\circ}$ ned imod Fjorden. Fra den sydlige Kyst strække flere Dale sig op imellem Fjældene (Heydalur, Miðdalur, Tungudalur, Arnkøtludalur), hvorimod den klippefulde, nordlige Kyst hæver sig som en langstrakt, samlet Fjældside op fra Havet. Fra Fjordbunden strække to betydelige Dale sig mod Vest; de synes i en, geologisk talt, ikke fjærn Tid at have været opfyldte af Havet, saa Steingrimsfjorden dengang har delt sig i to Arme.

Skjønt man finder Surtarbrand paa en Mængde Steder paa den nordvestlige Halvø, ere dog tydelige Planteaftryk meget sjældne og findes ingensteds i saa stor Mængde som ved Steingrimsfjorden. Surtarbrandsformationen bestaar af en Mængde forskellige Lag, Breccie, Tuf, røde, grønne og hvide Lerlag, Pimpsten, Kulsifer, Surtarbrand o. s. v. Dengang disse Aflejringer dannedes, havde Landet øjensynlig en hel anden Form og rimeligvis en meget større Udstrækning end nu. Bredebugten og

Húnaflói ere blevne dannede meget senere. Bredebugten synes at være frembragt ved en Sænkning af en større Landplade; Basaltdækkerne have paa begge Sider tilligemed Surtarbrandlagene en Hældning af $4-5^{\circ}$ ned imod Fjorden; paa samme Maade synes Steingrimsfjorden at være bleven dannet. Surtarbrandsformationen findes ved den inderste Del af Bredebugten (Gilsfjörður) højest oppe i Fjældrandene og har derfra en jævn Hældning mod Nordnordøst nedimod Steingrimsfjorden; ved Húsavik har den allerede naaet Havet; nord for Fjorden hælder Surtarbranden derimod til Sydøst og Sydsydøst. Mellem Surtarbrandslagene og Lerlagene findes tykke Lag af trachytisk Pimpstensbreccie; de miocene Skove ere tildels blevne ødelagte ved trachytiske Udbrud, maaske fra Fjældene omkring Bær i Króksfirði. Man ser let, hvilken Virkning Basalten har havt, da den flød over disse Dannelser. Leret er blevet hærdet og omdannet eller sammenkittet med Slagger, og i Basaltstrømmenes nederste Flade ere Træstammerne blevne kittede fast og forkullede. Man ser flere Steder ved Steingrimsfjorden uregelmæssige Huller i Basaltens nederste Rand med de deri endnu fastsiddende Stammer; ved Húsavik ere Træerne nogle Steder blevne forkislede. Syd for Steingrimsfjorden findes Planteforsteninger ved Tröllatunga og Húsavik. Surtarbrandsformationen træder desuden frem paa mange andre Steder, uden at det dog lykkedes mig at finde Forsteninger undtagen paa nævnte Steder. Paa Grund af den daarlige Sommer vare ogsaa mange Fjældkløfter saa fulde af Sne, at de vare utilgængelige; under heldigere Omstændigheder kan man sikkert finde Bladaftryk paa flere Steder.

De to Dale, Arnkøtludalur og Tungudalur, gennemstrømmes af Elve, der ere blevne opkaldte efter Dalene. Ved Mundingen af Tungudalur findes Præstegaarden Tröllatunga, og omtrent 600 Favne syd for denne Gaard træder Surtarbranden frem i en brat Skrænt paa den østlige Side af Elven. Planteresterne findes her i fint hvidt Ler under høje Klipper af søjleformet, afsondret Basalt. Bladaftrykkene findes maaske ingensteds saa smukke som her; hver Nerve og hvert Indsnit i Bladene ere meget smukt udhævede, sorte paa hvid Grund. Ligesom andre Steder ved Steingrimsfjorden findes her ved Surtarbranden temmelig tykke Lag Pimpstensbreccie; selve Surtarbranden findes ogsaa i Mængde og kan løsnes i store og tykke Plader. I Bjarnagil og flere andre Fjældkløfter paa Vejen fra Tröllatunga til Húsavik ses rødlige Lerlag med lidt Surtarbrand og andre meget utydelige Planterester. I Arnkøtludalur fandt jeg Surtarbrand ved en Bæk øst for den nederste Gaard og desuden ved Svarthamar og Hrafnabjörg syd for Vonarholt i samme Dal. De mægtige Lerlag ved Hrafnabjörg kunde ikke

undersøges for Sne. Ved Húsavík bleve Planteforsteninger først fundne af Tyskeren *G. G. Winkler* ved en lille Bæk øst for Gaarden tæt ved Vejen. Her findes en ikke ubetydelig Mængde Bladeftryk af Birk (*Betula prisca*), El (*Alnus Kefersteinii*) o. s. v. i de brunlige Knolde af Lerjærnsten, der findes indlejrede i det røde Ler. Lidt nærmere Havet fandt jeg nogle opretstaaende, forkislede Stammer; her dukker Surtarbrandsformationen med en jævn Hældning ned under Havets Overflade.

Fra Húsavík rejste jeg langs Steingrimsfjordens sydlige Kyst; Fjældene indenfor Kálfares ere i høj Grad knudrede og isskurede, og Kysten begrænses stadig af Terrasser. I Fjordbunden udmunde to temmelig betydelige Elve; især er den nordlige, Selá, baade bred og dyb, saa det er ikke let at finde et godt Vadested. I den sydlige Stádardal findes flere Gaarde, men i den nordlige Selárdal kun to; her findes dog smukke Græsgange for Faar. Det tager sig ejendommeligt ud at se det saftige Græs pippe frem ved Randen af de vældige Snedynger, som kun sjælden helt blive optøede af Sommervarmen. Steingrimsfjordens nordlige Kyst er meget klippefuld, og de sønderstykkede, isskurede Klippeafsatser ere ikke lette at passere. Langs Kysten findes flere smaa Holme, hvor Ædderfuglene ruge; en Mængde Sælhunde boltre sig og lege ved Kysten eller sole sig paa Skjærene; naar Karavanen nærmer sig, styrter hele Selskabet pludselig paa Hovedet i Søen, men efter nogle Sekunder titte Hovederne hist og her op fra Vandfladen, og de store Øjne stirre nysgjerrig paa de usædvanlige Gjæster. Lidt øst for Gaarden Kleifar findes en lille Bugt, der kaldes Reykjávik; her findes nogle varme Kilder, som tæt ved Søen have dannet to smaa aflange Terrasser af Kiselsinter. Den yderste har en Længde af 70 Alen og 20 Alens Bredde; her strømmer det varme Vand især op fra 3 Aabninger med en Temperatur af 76° C. O. Olavius besøgte disse Kilder i Aaret 1777, og de havde dengang en Temperatur af 69° C. Den anden Terrasse er meget mindre, 30 Alen lang og 2—3 Alen bred; Vandet strømmer her op fra den sydlige Ende af en Spalte med en Temperatur af 77½° C.; efter Olavius' Beskrivelse har denne Terrasse vel næppe existeret dengang. Disse varme Kilder synes knyttede til en Spalte, der har Retningen N. 10° V.; smaa Spalter i de omgivende Klipper ere udfyldte af Kalkspath og Zeolither.

Ved Gautshamar laa jeg i to Dage i Telt for at undersøge Surtarbrandsformationen, der her træder frem paa flere Steder. Lidt øst for Gaarden Gautshamar have to Bække gravet sig dybt ned igjennem forskellige Jordlag tilhørende Surtarbrandsformationen; ved den østlige, der flyder forbi Torfell, findes der en Mængde Plante-

forsteninger indesluttede i mørkebrune Boller af Lerjærnsten ligesom ved Húsavík; her fandt Winkler bl. a. Ahorn (*Acer otopterix*), Pil (*Salix macrophylla*), „Rhus Biunneri“ o. s. v. I en brat Skrænt ved Margrétafell lidt vestligere fandt jeg temmelig megen Surtarbrand tilligemed nogle utydelige Levninger af Naaetrær. I Gunnarstaðagróf og Bæjarfell længere ude imod Havet og paa Øen Grimsey træder Surtarbrandformationen ogsaa frem med en Mængde forskjellig farvede Lag, men uden tydelige Planteaftryk. Bæjarfell, som jeg besteg, har en Højde af 1000 Fod. Man har herfra en udmærket Udsigt til de vilde Fjælde mod Nord og over den brede Hede, der adskiller Steingrimsfjorden fra Bjarnarfjorden. Jeg kunde her tælle over tyve større og mindre Søer. Hedens Overflade er smaaakupereb og isskuret; Basaltbænkene hælde imod Sydøst, og Fordybningerne bag ved deres opstaaende Rand mod Nordvest optages af Søerne.

Medens jeg opholdt mig ved Steingrimsfjorden, var Vejret stadig meget daarligt; det regnede uafbrudt, og tre Gange sneede det helt ned til Havet; Thermometret steg sjælden over 2—3° C., og det var slet ikke morsomt i saadant et Vejr at rode omkring i de lerede Skrænter efter Forsteninger. Den 15de Avgust fortsatte jeg Rejsen fra Steingrimsfjorden mod Nord. Ved Bjarnarfjorden undersøgte jeg flere varme Kilder; ved Kaldra-nanes findes tæt ved Havet en lille Kilde med en Varme af 33° C., ved Asmundarnes en anden med 31° Varme; deuden findes varme Kilder ved Bakki, Svanshóll og Goðdal; de største findes dog ved Gaarden Klúka. De to herværende Kilder have henholdsvis en Varme af 39½° og 42½° C.; ved den sidste er der en lille Kaalhøve, hvad der er yderst sjældent i denne Del af Landet.

Bjarnarfjorden har kun en ringe Dybde og er for en stor Del udfyldt af Ler fra Goðdalsá. De høje og stejle Fjælde nord for denne Fjord saa ikke videre indbydende ud; Snedyngerne laa flere Steder helt ned til Havet, og Fjældsiderne vare næsten helt blottede for Vegetation. Drivisen er ogsaa her en stadig Gjæst, og de høje Fjælde omsuses stadig af kolde og barske Vinde. Paa Gaarden Eyjar overnattede vi hos en velhavende Bonde, der havde hele sin Indtægt af nogle smaa Holme, hvor Ædderfuglene ruge i Mængde; derimod findes her næsten ingen Græsning for Kreaturer. Husene, der her, som de fleste Steder paa Island, ere byggede af Græstørv, vare helt overgroede med Kokleare, hvilket paa denne Kyststrækning er meget almindeligt; her findes ogsaa „*Saxifraga cernua*“ i Mængde paa Husene. Paa Sydlandet ere Husene ofte bevoxede med „*Matricaria inodora*“, og paa Nordlandet er det flere Steder Skik og Brug at plante „*Rhodiola rosea*“ i Væggene. Kokleare bruges en

hel Del i disse Egne baade til Grød, Suppe og Sylte. Paa Vejen fra Eyjar passeredes det imponerende, næsten lodrette Kaldbakshorn; Hestene kunde kun med Nød og næppe komme frem imellem det Kaos af vældige nedstyrtede Klippeblokke, der dække Fjældensiden; hele Landskabet er ubeskrivelig vildt og storslaet. En fornem Høvding fra Norge, der flygtede for Kong Harald Haarfager herop og bosatte sig her, beklagede sig i en Vise over, at han havde gjort et daarligt Bytte ved at bortbytte sine Agre i Norge for Kaldbakur, hvad man slet ikke kan fortænke ham i. Jeg gjorde en Ekspedition op igennem Kaldbaksdalen for at undersøge nogle varme Kilder. Vor Vej førte langs Elven over Enge og Sletter med en ynkelig forkrøblet Vegetation til Dallunden, hvor vi klatrede op ad Fjældene langs Elven, der udbreder sig over Klipperne med brede Fosser, til de saakaldte Hveratungur 765 Fod over Havet. Omkring de varme Kilder i en snefri Lavning midt i den 12—16 Fod tykke Snebedækning fandtes en frodig Vegetation af Bregner (*Aspidium lonchitis*, *Cystopteris fragilis*, *Polypodium vulgare*) og mange andre Planter. Vandet sprøjtes op af smaa Aabninger i Basalten med en Varme af 70—72° C.

Omkring Veidileysaffjorden er Vejen meget farlig og kan kun med største Varsomhed passeres ved Ebbe; her findes regelmæssige Strandterrasser ved Fjordbunden og c. 130 Fod over Havet en Række Huler dannede af Brændingen. Den 16de Avgust om Aftenen naaede vi efter en besværlig Dagsrejse til Handelsstedet Reykjarfjörður. Fjældsceneriet omkring denne Fjord er meget smukt og imponerende. I smukt Vejr tager Fjorden sig glimrende ud, Fjældrandene aftegne sig mod Himlen som sorte Pyramider, som snedækkede Bastioner eller som skarpe Ægge med utallige Spidser. Naturens dybe Tavshed afbrydes kun af de nedfaldende Klippestykker, som med en raslende og tordnende Lyd søge Vej til Havet, eller af de ved Kysten plaskende Sælhunde eller af Fosserne, der aftegne sig som hvide Baand mod den mørke Baggrund af lodrette Klipper. Fjældene omkring Reykjarfjorden bestaa ligesom hele Vestlandet hovedsagelig af Basalt; dog fandt jeg ogsaa Liparit paa tre Steder ved denne Fjord. Noget øst for Handelsstedet paa Fjordens sydlige Side findes der noget Liparit; øst for Gaarden Reykjarfjörður findes en stor Gang Liparit paa Fjordens nordlige Side, og det tredje Findested er højt oppe i Dalen indenfor Fjorden.

Nord for Reykjarfjörður begyndte den besværligste Del af min Sommerrejse. Her kan man kun med de største Anstrængelser bringe Hestene frem; Forbindelsen mellem de enkelte Gaarde kan som oftest kun ske ad

Søvejen eller til Fods, og Indbyggerne ere om Vinteren fuldstændig afskaarne fra Samkvem med Ydervæden. Skier, som dog bruges meget i det nordlige Island om Vinteren, kunne ikke bruges her paa Grund af de stejle Fjælde, men Indbyggerne bruge derimod nogle ejendommelige Snesco, „thruigur“, der have stor Lighed med Indianernes Snesco i Nordamerika. I et Tøndebaand bliver der vævet et Næt af Læderremme, hvorpaa dette bindes under Fodsaaen; det er ejendommeligt at se en Mand gaa paa disse Snesco; Benene maa holdes langt fra hinanden, for at Tøndebaandene ikke skulle komme i Kollision; Benene kastes vexelvis frem, saa at Legemet kommer i en vuggende Bevægelse. Skjønt jeg har rejst en hel Del i Islands Indre gennem Stenrøener og Lavamarker, har jeg dog ingensteds havt saa stort Besvær med at komme frem med Heste og Bagage som paa denne Kyst paa de halsbrækkende Veje og især paa Grund af det daarlige Vejr. Jeg maatte anspænde alle mine Kræfter for at føre det Program igennem, som jeg havde sat mig, fornemlig at naa til Kap Nord. For at undgaa Gjentakelser vil jeg med nogle Ord beskrive Terrainets Beskaffenhed og Rejsemaaden. At bane sig Vej oppe ved den store Gletscher Drangajökull ovenfor Fjordene er umuligt, i det Mindste i daarligt Vejr, hvorfor jeg blev tvungen til at følge Kysten. Fjordene ere sjældent brede, og Fjældarmene, der adskille dem, høje, smalle og meget bratte; det er derfor yderst anstrængende for Heste og Mennesker stadig at klatre op og ned. Ofte maa man med største Varsomhed følge smalle Stier højt oppe i Fjældskredene eller øverst oppe paa smalle Klipperande, hvor Brændingen tordner flere Hundrede Fod nedenfor, eller Hestene maa balancere paa slibrige Klippeblokke langs Havet, hvor Brændingen sprøjter op over Mennesker og Dyr og gjennembløder dem til Skindet, hvis ikke Regnen allerede har gjort det i Forvejen. Ofte maa Bagagen læsses af og bæres, medens hver Hest bliver ført for sig ved Tømmen over de farlige Steder. I Dalene havde vi stadig Regn og paa Fjældryggene snede det uafbrudt; over Fjældene maatte vi som oftest gaa vadende i Sne til Knæerne, medens vi hvert Øjeblik maatte hjælpe Hestene, der sad fast i Snedyngerne, og naar vi saa kom længere nedad Fjældsiderne, maatte vi passe endnu bedre paa, at Hestene ikke forsvandt i de opblødte Moser og Sumpe. Det var mig umuligt at medføre tilstrækkelig Proviant til hele Rejsen. I den stadige Regn og Kulde var det os heller ikke muligt at holde det ud i Teltet, og jeg maatte derfor fuldstændig sige Farvel til Civilisationens sidste Rester og leve aldeles som de fattige Indbyggere, paa deres Mad og i deres Hytter. Indbyggerne vare særdeles

tjenstvillige og meget gjæstfri, og det var dem en Glæde at yde Alt, hvad de kunde.

Den 18de Avgust brød jeg op fra Reykjarfjord og tog ud til Gjögur langs Fjordens nordligste Side, den saakaldte Kervogshlíð, hvor det næsten var umuligt at faa Hestene frem paa Grund af den frygtelig daarlige Vej, der ellers kun benyttes af Fodgængere; især maa man ikke være svimmel, naar man passerer det saakaldte Sætraklif lidt udenfor Naustavík. Det yderste af Næsset nord for Reykjarfjord (Reykjanes) bestaar af en mægtig Strandterrasse med Moser, Søer og en Mængde Strandlinjer, den ene over den anden. Ved Gjögur findes et lille Fiskervær, hvor Indbyggerne hovedsagelig leve af Højfiskefangst midt om Vinteren. Fra Januar til Midten af April ligge de med deres smaa aabne Baade flere Mil til Søs ofte i flere Uger; der er sædvanlig 9-11 Fiskere paa hver Baad; de ere altid daarlig udrustede, og i den svære Søgang, i Snestorme, i 10—20 Gr. Frost kan det sandelig ikke være noget behageligt Liv, de føre. I nordlige og østlige Storme kunne de slet ikke lande paa Grund af den stærke Brænding, og de lide ofte den største Mangel paa Vand og Fødevarer. Der hersker stor Fattigdom her, og nylig vare Nogle døde af Skjorbug. Ingensteds paa Island spises Højfiskekjød saa meget som i disse Egne; Kjødets skæres i Strimler, hænges op, tørres og speges og spises et halvt eller helt Aar efter. Strimlerne fra Bugen af Hajerne anses for de lækreste. Eggert Olafsson siger om Højfiskekjødet: „Det tykke spagede Kjød er hvidt og blødt og haver saadan en urineux Smag, som Bergfisk, men meget stærkere.“ Tre til fire Aar gammel „Hákarl“ anses af mange for en sfor Lækkerbisen for ikke at tale om, naar den er endnu ældre, men i fersk Tilstand er den meget farlig, og det hænder ikke sjælden, at fattige Folk pludselig dø, naar de i knappe Aaringer nødes til at spise Højfisk, der ikke er tilstrækkelig gammel. Ved den nordøstlige Kyst af Reykjanes findes nogle varme Kilder ved Laugavík; det varme Vand (73 C.) bobler op langs Siden af en Basaltgang lige ved Strandkanten; den har Retningen N 14° V. Indbyggerne ved Trékyllisvík leve ogsaa af Fiskeri og ere meget fattige. Her findes en Præstegaard, Arnes, den nordligste paa denne Kyst; Præstens Indtægter bestaa næsten udelukkende i Ædderdun. I Fjældene mellem Trékyllisvík og Ingólfsfjord synes Liparit ikke at være ualmindelig, derimod saa jeg ingensteds denne Bjærgart nordligere.

Efter at have undersøgt nogle varme Kilder ved Krossnes rejste jeg over den kun 280 Fod høje Tange imellem Nordfjord og Ingólfsfjord. Nordfjorden anløbes undertiden af Handelsskibe; her findes en lille Gaard,

der, skjønt Jordens Værdi ikke taxeres til mere end 3 islandske Hundrede (c. 3—400 Kr.), beboes af 4 fattige Bønder. Ingólfsfjorden er meget smal og begrænses af høje Fjælde. Da Eggert Olafsson i Aaret 1754 besøgte denne afsides liggende Fjord, bleve Indbyggerne bange og løb deres Vej; Bonden paa Gaarden Ingólfsfjörður havde dengang ikke besøgt nogen Handelsplads i 16 Aar, og Folkene levede fuldstændig afsondrede fra Omverdenen. Skjønt Trafiken næppe nu kan kaldes for videre livlig, saa har det dog dengang været endnu værre. Fra Ingólfsfjorden maa man klatre op ad en meget stejl Fjældside for at komme til Ofeigsfjord. En smal Sti fører i Zigzag op ad det høje Fjæld, der har en Hældning af 25—30°. Dersom en Hest faldt paa de slibrige Klipper, vilde den ufejlsbarlig trille en 5—600 Fod ned og i Søen. Gaarden Ofeigsfjord er en af de smukkeste paa denne Kyst; den bebos af en oplyst og dygtig Mand, og her findes efter islandske Forhold smukke Bygninger. Indtægterne ere ikke saa ubetydelige, da nogle Holme give et Udbytte af 60—70 Pund Ædderdun og 1—200 Sælhundede om Aaret.

Den 21de Avgust rejste jeg fra Ofeigsfjord til Drangar. Lidt nord for Ofeigsfjord flyder Kúsá i smukke Vandfald nedad Fjældensiden og lidt nordligere Hvalá, der fører en saa betydelig Vandmasse, at den ofte ikke kan passeres til Hest; vi red over den nedenfor Vandfaldene, hvor den er meget bred og dyb. Eyvindará, der udgyder sig i den ubeboede Eyvindarfjord, er ogsaa temmelig vandrigh; denne Elv og især Hvalá ere de største Floder paa denne Kyst. Hele Eyvindarfjordens Kyst bestaar af isskurede Klipper; Gletscherstriberne paa den haarde Basalt ere ualmindelig smukke; etsteds maalte jeg en isskuret Rende paa en flad Klippe, der havde en Længde af 8 Fod, en Bredde af 1½ Fod og 1 Fods Dybde. Langs Kysten findes en Mængde fremstaaende Basaltgange ligesom Mure og Gjærder, undertiden med store Aabninger og Porte, hvor igjennem man kan ride. Mellem Gaardene Drangavík og Drangar findes en stejl Fjældkam, Drangaháls, hvis forreste Del har en meget ejendommelig Form, idet Erosionen, der fra begge Sider har arbejdet paa det smalle Fjæld, har frembragt 5 kolossale, c. 800 Fod høje Pyramider, som paa Grund af deres imponerende Størrelse og bekjendte Form ere kjendte af alle Søfarende, der sejle nord om Island. Disse Pyramider, der hæve sig saa ensomt i den vilde og barske Natur, ville altid minde om en af de dygtigste og mest energiske Mænd, som Island har frembragt, nemlig om Erik den røde, Grønlands første Opdager, thi paa Gaarden Drangar tilbragte han sin Ungdom. Her har han fra Barndommen øvet sig i Kampen mod

Stormen og Isen; her har han sikkert i sin Tid jaget Sælhunde, Hvaler og Hvalrosser og er derved blevet skikket til at trodse Polarhavets Rædsler. Det maa sandelig have været en haardfør og kraftig Natur, som første Gang paa egen Haand, kun af Lyst til Æventyr og Bedrifter, vovede sig ud paa Opdagelsesrejser til den ukjendte Polarverden, der sikkert den Gang ved fantastiske og overtroiske Sagn og Fortællinger har været endnu frygteligere i Mængdens Øjne.

Fra Drangavik fører Vejen over Drangaháls, en paa begge Sider meget stejl og besværlig Fjældvej. Herfra havde vi en god Udsigt over Fjældene rundt omkring; mod Vest og Nordvest begrænses Horisonten af Drangajökelen hvide Kupler, medens man nedenfor denne ser Fjældpynterne mellem Fjordene helt hen til de høje Fjælde ved Barðsvik. Om Aftenen den 21de Avgust naaede vi til Gaarden Drangar. Omegnen er her meget klippefuld og ufrugtbar, men Folkene have dog ogsaa her nogen Indtægt af Ædderfuglene og Sælhundefangsten. Indtægten af Ædderfuglene er paa Vestlandet betydelig voxet i dette Aarhundrede, idet man er bleven mere omhyggelig med deres Fredning og paa forskellige Maader søger at hygge om dem. Efter en Jordebog fra 1804 fik man dengang paa Drangar næsten ingen Ædderdun, nu er det aarlige Udbytte c. 70 \bar{a} renset Ædderdun; samme Aar fik man paa Æðey ved Isefjord kun 2 \bar{a} renset Ædderdun, medens Udbyttet nu er steget til 3—400 \bar{a} aarlig, hvilket er en smuk Indtægt, efter den sædvanlige Pris 5—7000 Kr. Samlingen og Rensningen af Dunen kræve kun meget lidt Arbejde og næsten ingen Omkostninger.

Paa hele denne Kyst bliver man forbavset over den meget store Masse Drivtømmer, der findes allevegne ved Strandkanten, skjønt der nu findes meget mindre end tidligere. Da de første Nybyggere nedsatte sig paa Hornstrandir (Kysten syd for Kap Nord), bestemte de her, ligesom andre Steder, Grænserne mellem deres Ejendomme, men de undlode at tage nogen Bestemmelse om Drivtømret, da dette fandtes i udtømmelig Mængde*). Nu hører det meste af Drivtømret under ofte fjærntliggende Kirker, der for billig Pris udleje Strandrettighederne til de nærmest boende. I den katolske Tid fik Kirkerne en Mængde Jordejendomme og andre Herligheder for Sjælemesser o. s. v. Indbyggerne klage meget over, at Drivtømret stadig tager af. Kysten synes mange Steder helt hvid af gammelt og raadent Drivtømmer, der kun kan bruges til Brændsel. Ved enhver Vig eller Fjord er Jordbunden ofte langt fra

Havet opfyldt af Træstammer, og Hestene snuble ofte, naar de stikke Benene ned imellem de gamle Stammer. Hovedmassen af Drivtømret bestaar af Naaletræer, dog findes Løvtræer ogsaa imellem; undertiden driver en Mængde Bambusrør op til Kysten; i Aaret 1797 drev en Mængde vestindisk Sukkerrør op paa Kysten ved Cap Nord og i Nordlandet*); i 1883 drev en indiansk Tobakspibe op paa Kysten ved Munadarnes; tropiske Nødder ere heller ikke ualmindelige; store sammenfæstede Tømmerflaader drive ogsaa undertiden op paa Kysterne. Indbyggerne ere ret flinke Snedkere og Tømmermænd og eje en Mængde Baade, Tønder, Kar og andet Husgeraad af Drivtømmer. I forrige Aarhundrede havde de indfødte en ikke ubetydelig Handel med disse Gjenstande, der enten bleve førte paa store Baade over Húnaflói eller landvejs med Karavaner over Drangajökul til Kysterne ved Isefjord, men nu er denne Handel næsten hørt op; Transportomkostningerne ere for store, til at der kan konkurreres med de til Kjøbstæderne fra Udlandet importerede Artikler. Rigdommen paa Drivtømmer har havt en stor Indflydelse paa Bygningsmaaden paa Hornstrandir; Husenes Vægge ere nemlig byggede af flere Lag opstablede Træstammer med Grønsvær og Jord imellem.

Den 22de Avgust rejste jeg fra Drangar til Skjaldabjarnarvik omkring Bjarnarfjord. Her traf jeg for første Gang en rigtig Gletscherelv med det sædvanlige mælkehvide Vand; den inderste Del af Fjorden er tildels bleven opfyldt af Ler fra Jøkeleu, og ved Ebbe kan man ride tværs over Fjorden. Skjaldabjarnarvik er den nordligste Gaard i Strandasyssel; den hører under Arnes Sogn. Paa Grund af den lange og daarlige Vej kunne Folkene højst en Gang om Aaret besøge deres Kirke i Arnes, men Rejsen koster dem da ogsaa en fire Dage frem og tilbage. Gaarden har faaet sit Navn efter en norsk Viking, Skjaldabjörn, der sejlede hertil fra Norge med et stort Skib, besat med Skjolde. Mærkelig nok nedsatte flere mægtige Høvdinger sig i Oldtiden paa denne Kyst; rimeligvis ere de blevene fristede af den udmærkede Fangst af Sælhunde og Hvaler.

Nord for Geirólfsgnúgur er Vegetationen i Dalene meget frodigere end syd for denne, og flere Steder findes smukke Enge, der vilde tillade Indbyggerne at holde mange Kreaturer, dersom den stadige Fugtighed ikke gjorde det umuligt at faa Høet tørret. Vegetationen viser en forbavsende Kraft; saa snart Sneen tør bort, pipper det saftige Græs frem ved Siden af Snedyngerne. Faarene trives udmærket; Indbyggerne holde kun meget

*) Grettissaga, cap. IX.

*) J. Espölin: Islenskar árbækur, XI, S. 86.

faa, men disse ere meget store og fede. Kjødet af en tre Aar gammel Bede vejer ofte 80—90 Pund og Fiddet fra Indvoldene (mörr) omtrent 20 Pund; det sædvanlige i Island er c. 60 \mathring{A} Kjød og 10 \mathring{A} „mörr“. Malkefaarenes Mælk er meget rig paa Smør, og et Malkefaar giver om Sommeren c. 10 \mathring{A} Smør, hvilket er usædvanlig meget i Island. Da Island opdagedes, siges det at have været skovbevokset fra Fjæld til Strand, hvilket vistnok har sin Rigtighed. Landet har dengang i stor Udstrækning været bevokset med det lave Birkekrat, hvoraf nogle Levninger endnu ere tilbage. Beviser herfor finder man i de fleste Tørvemoser og mange andre Steder; senere er Skoven næsten bleven udryddet ved Faarene og især ved Menneskenes Vandalisme; dog tror jeg ikke, at der nogensinde har været nogen Kratskov af Betydning paa denne Kyst. Det kolde og fugtige Søklime har været en Hindring, derimod findes der ikke ubetydelige Levninger af Kratskove i Dalene ved Bredebugtens nordlige Kyst.

I den nordlige Reykjarfjord ved Geirólfsgrup tilbragte jeg to Dage for at undersøge varme Kilder og en Gletscher, der her skyder sig fra Drangajökkel helt ned paa Lavlandet. Ved denne Fjord findes der et ikke ubetydeligt græsbevokset Lavland, som gennemstrømmes af en chokoladebrun Gletscherelv. Der findes nu kun én Gaard i Dalen, men i det 16de Aarhundrede skal der have været tre eller fire Gaarde, et Kapel og en Kirkegaard, som er bleven gjenembrudt af Elven, der har skyllet en Mængde Knogler og Stumper af gamle Ligkister op paa de omgivende Marker. Det er derfor ikke saa underligt, at Dalen ikke har noget godt Rygte paa sig; Gjengangere og Spøgelse siges at have Tilhold her, og de skulle især om Vinteren spille Indbyggerne adskillige slemme Puds. Drangajökkel er paa Gunnlaugssons Kaart fremstillet meget større, end den er i Virkeligheden; den naar ikke længere mod Syd end til 66° 2' n. Br.; den er dog maaske lidt bredere, hvad jeg dog ikke kan sige med fuldkommen Sikkerhed, da jeg endnu ikke kjender dens vestlige Rand. Drangajökkel har i det højeste et Areal af 7 geografiske Kvadratmil, medens den før regnedes til 15 \square Mil. Det meste af Jökelen er en svagt kuppelformig Sneflade, hvorfra Gletschere skyde ned til begge Sider. Omtrent midt paa Jökelen findes to opstaaende Klippespids, Hrollaugsborg og Kjódabunga; dens største Højde er omtrent 2800 Fod. Fra Drangajökkelens østlige Side gaa 4 Gletschere ned imod Dalene. 1) den sydligste ned imod Bjarnarfjord c. 800 Fod over Havet, 2) ned i Reykjarfjord c. 100 Fod over Havet, 3) ned i Tharaláturstfjord c. 380 Fod og 4) i Turufjord c. 600 Fod over Havet. Ved den vestlige

Side findes en Gletscher i Leiruffjord og en anden i Kaldalón, der skal gaa helt ned til Havet. Nedenfor Gletschere i Reykjarfjord laa jeg to Dage i Teit. Jeg havde tænkt at foretage nogle Maalinger af Gletscherens Bevægelse, men det daarlige Vejr gjorde det umuligt. Omtrent 2 $\frac{1}{2}$ Kilometer fra Havet indsnævres Dalen betydelig, og her findes et Tværgjærde af Moræner i en Bue fra den ene Fjældside til den anden. Fra Midten af Morænebuen til Gletscherenden er der en Afstand af 1500 Meter. For 40 Aar siden naaede Gletschere til Morænen, og den har altsaa trukket sig saa meget tilbage i denne Tid; først gik Tilbagebevægelsen meget langsomt, thi for 31 Aar siden var der ikke mere end 8—10 Favne fra Morænen til Gletscherenden. Af de erratiske Blokke og Sidemorænerne i Fjældsiderne kan man se, at Jökelen ved den nuværende Ende dengang har været 80—100 Meter tykkere end nu. Hældningen af den afsmeltede Gletscherende har været c. 5°; hvor Gletschere kommer ned i Dalen, har den nu en Bredde af ca. 1 Kilometer.

Fra Reykjarfjorden fortsatte jeg min Rejse mod Nord den 25de Avgust stadig i det samme Vejr: Regn, der afvekslede med Snestorme. Vi vare altid gjenneblødt trods Regnkapperne, og det var umuligt at faa Klæderne tørrede, saa vi maatte stadig trække i vaade Strømper om Morgen. Tharaláturstfjordens Dal er temmelig lang og gennemstrømmes af en Gletscherelv, der i mange Bugtninger og med stadige Forandringer oversvømmer hele Dalbunden, saa at Vegetationen ikke kan holde sig. Herfra toge vi over Svartskardsheidi (1265 Fod), en af de allerbesværligste Fjældveje paa denne Kyst. Det var haade kjedeligt og trættende i tyk Taage at vade i Sneen op til Knæerne og at trampe den ned for at faa Hestene frem. Den flade Bund af Furuffjord har smukke Enge og forholdsvis mange Beboere. Herfra fører en Vej over Skorarheidi til Hrafnarfjord paa den vestlige Side. Afstanden mellem Havet paa begge Sider er her ikke mere end en $\frac{3}{4}$ Mil og Højden c. 600 Fod. Her maatte Eggert Olafsson i 1754 rejse over, da man ikke ansaa det for muligt at bringe Hestene længere frem mod Nord. Herfra og til Kap Nord bestaar Kysten af lodrette, 12—1600 Fod høje Basaltfjælde; hist og her i Fjældrandene findes smaa Cirkusdale med Aabningerne ud mod Havet; de ere bleve eroderede ned igjennem Bjærgmassen. De dybeste af disse ere beboede, og Indbyggerne leve hovedsagelig af Fuglefangst fra Omegnens Fuglebjærg. De sydligste Dale, Bolungarvik og Bardsvik, ere godt bevoxede med Græs og tillade nogen Kreaturavl; derimod ere Smidjuvik, Bjarnarnes og Látravik mere stedmoderlig behandlede af Naturen. Paa disse sidste

Steder er der fra Gaardene højt ned til Havet; Bonden i Látravík kan saaledes kun paa lange Stiger naa ned til sin Baad, som han ofte mister i Brændingen. Man kan ikke tænke sig noget mere skrækkelig ensomt end disse Gaarde, der klynge sig som Fuglereder til Klipperne, rundt omkring omgivne af de kulsorte Klippemure; nedenfor buldrer og tordner Havet imod Kysten, og Fuglene kæmpe skrigende mod Stormen ved Klipperandene; fjært ude i Horizonen ses en enkelt Gang om Sommeren en Sejler, men den største Del af Aaret blokerer Drivisen Kysten. Indbyggerne ere fuldstændig afskaarne fra Samkvem med Yderverdenen og maa her, som Anakoreter, hele Livet igjennem kæmpe en Kamp for Tilværelsen, der næppe nogensteds er haardere, uden noget Haab om en Forbedring af deres Kaar.

Fra Furufjord rejste jeg til Bolungarvík langs Kysten. Denne Vej passeres ellers kun af Fodgængere, men det lykkedes mig dog efter store Anstrængelser at bringe Hestene frem. Under de næsten lodrette Klipper findes her de fleste Steder en Favn bred Bræmme af nedstyrtede Klippeblokke; en Ridesti findes naturligvis ikke; Hestene maa balancere paa de slibrige Klippeblokke og staa hvert Øjeblik Fare for at brække Benene. Et Sted maatte vi i øsende Regn vente to Timer, indtil Brændingen havde lagt sig saa meget ved Ebben, at en Klippepynt kunde passeres, og Experimentet lykkedes, skjønt det var livsfarligt for Hestene. Det var just heller ikke beroligende at høre Klippestykkerne i Ny og Næ styrte ned fra Fjældet med bedøvende Brag. For et Aar siden skulde en Præst med to Følgemænd paa en Inspektionsrejse begive sig til Fods langs denne Fjældside. Alle tre bleve af en Snelavine førte ud i Havet, men slap dog derfra med Livet.

Om Morgenen den 26de Avgust brød jeg op fra Bolungarvík, hvor vi overnattede; det havde sneet om Natten, saa at alt var tilhyllet af Sne. Herfra kan man kun komme en Vej mod Nord, nemlig over Barðsvíkurskórð (1144 Fod); Fjældet er meget stejlt paa begge Sider, men i det øverste Fjældpas mellem to Fjældkamme, det eneste Sted, hvor det er muligt at komme over, er det ikke mere end et Par Favne bredt. Vi maatte hele Tiden gaa og trække Hestene en for en efter os ved Tømnen. Fjældets sydlige Side er meget brat og tildels dækket med Grønsvær og Moradser; det var meget slibrigt for Hestene i den store Hældning, hvor Snelaget dækkede den bløde Grund. Midt paa Fjældet sank en Bagagehest til Bugen i et Morads paa en megel stejl Terrasserand, og idet den prøvede paa at arbejde sig op, fik den paa Grund af Kufferterne Qværvægt og styrtede ned; det stakkels Dyr drejedes fire

Gange rundt i Luften, idet det kastedes ned ad den bratte Fjældside. Efter dette Uheld fortsatte vi Rejsen over Fjældet og naaede over Barðsvík til Smiðjuvík, hvorpaa vi fulgte Fuglebjergets Rand til Bjarnarnes. Den yderste Rand af Fuglebjerget er frodig bevoxet med Græs paa Grund af Fugleguanoen; ellers ere Fjældene næsten helt blottede for Vegetation. Fra Bjarnarnes maatte vi over to slemme Fjælde, Axarfjall og Almenningskard, inden vi naaede til Gaarden Horn. Landet var her saa dækket med Sne, som om det var midt om Vinteren; det sneede uafbrudt, og Temperaturen var sunken til $\div 2^{\circ}$ C. Ved Látravík havde vi naaet det egentlige Hornbjerg (Kap Nord), der stiger lodret op fra Havet med en Højde af 1614 Fod. Dybt nede i Afgrunden paa højre Haand kunne vi skimte Brændingen mod de sorte Klipper som en hvid Bræmme, og paa venstre Haand tudede og peb Stormen mellem de sønderrevne Klipper, medens vi arbejdede os frem igjennem den dybe Sne langs Afgrundens Rand. Om Aftenen Kl. 10 den 26de Avgust naaede vi Gaarden Horn, hvor vi hvilede en Dag, hvortil vi højlig trængte, da vi vare syge og elendige af alle Strabadserne, det afskyelige Vejr og den daarlige Føde, som vore Maver ikke rigtig vilde give sig tilfreds med.

Gaarden Horn ligger paa den østlige Side af en stor næsten cirkelrund, smuk Bugt (Hafnarbás), der paa begge Sider begrænses af lodrette Fjælde; ved Bugtens sydlige Ende findes et efter Forholdene ikke saa ubetydeligt Sletteland, der er dannet tildels af Detritus fra de mange Fjældelve, der strømme ned, tildels af Sand fra Havet; en Masse Sand og Grus blev saaledes fejtet op til Kysten i en Stormflod i Efteraaret 1879. En Strandterrace strækker sig Bugten rundt. Her er en ypperlig Havn, der ofte søges af islandske Hajfiskefangere og Torskefiskere.

I disse nordlige Egne er Fuglefangsten Indbyggernes Hovederhverv. Hornbjerg er det største og højeste Fuglebjerget i Island (1614 Fod). Her findes de samme Fugle som i Látrabjerg, og Fangsten foregaar paa lignende Maade. Fangeren maa her ligesom i Látrabjerg fires ned i et Tov, men, medens Fuglefangeren i Látrabjerg maa nøjes med at stikke Benene igjennem et Par Løkker i Tovets Ende, saa er dette her omdannet til et Par meget korte af Tove flettede Buxer; naar man henter Æg, er man klædt i et fortill aabent Skjørt, hvis nederste Rand bindes op under Armene og saaledes danner en Pose, hvori Æggene gjemmes. Da Hornbjerg vender imod Øst, fanges Fuglene om Dagen. En Mængde Fugle blive slaede ihjel af nedfaldende Sten. Det hænder undertiden, at Svartfuglene i enkelte Aar dø

i Mængde; maaske bukke de under for epidemiske Sygdomme. Der fortælles saaledes i islandske Annaler, at der i Aaret 1327 døde saa mange Svartfugle paa Vestlandet, at Fuglebjærgene stode øde*). I den milde Vinter 1797 døde der ogsaa Masser af denne Fugleart**). Paa den vestlige Side af Hafnarbás findes et andet næsten ligesaa stort Fuglebjerg, Hælavikurbjærg, der benyttes af Indbyggerne i Adalviks Kirkesogn.

Den 28de Avgust tiltraadte jeg Tilbagerejsen. Jeg havde i Begyndelsen tænkt paa fra Horn at tage over til Jökelfjordene, men det var umuligt. Det eneste Sted, der plejer at være passabelt med Heste (Hafnarfjall), var saa tilsneet, at det ikke var til at tænke paa at tage denne Vej. Jeg maatte derfor bestemme mig til saa hurtig som muligt at rejse den samme Vej tilbage, da der ellers var Fare for, at denne ogsaa blev mig afskaaren, da det stadig sneede i Fjældene. Dersom jeg ikke havde kunnet komme den samme Vej tilbage, havde jeg maattet slagte mine syv Heste og prøve paa til Fods at naa Isefjord. Det var ikke med noget let Hjerte, at vi tiltraadte Tilbagerejsen i Tanken om atter at maatte kæmpe med de samme Besværligheder og Savn, som vi før allerede havde faaet nok af; det er jo meget lettere at gaa imod ukjendte Farer og Strabadser end en anden Gang at prøve dem, som man allerede kjender. Tilbagerejsen gik dog meget bedre og hurtigere, end jeg havde ventet, skjønt Vejret stadig var det samme. Om Aftenen den 1ste September naaede vi til Ofeigsfjord, og den næste Dag rejste vi derfra tværs over Ofeigsfjordsfjall (1578 Fod) til Handelsstedet Reykjarfjord, og behøvede altsaa ikke at tage den store Omvej over Trékyllisvík. Denne Dag rasede der en orkanagtig Storm over en stor Del af Island, der flere Steder gjorde stor Skade. Højest oppe paa Fjældet imellem Ingolfsfjord og Bunden af Reykjarfjord var Stormen saa forrygende, at det var umuligt at sidde paa Hestene; min Ridehest blev et Par Gange slaet om; den frosne Sne piskede os saaledes i Ansigtet, at vi bleve helt ophovnede, og vi maatte kæmpe af alle Kræfter for at bringe Hestene og os selv over Fjældet. Vi havde en Følelse af, at her gjaldt det om at kæmpe for Livet. Da vi naaede den cirkelformede Bund af Dalen indenfor Reykjarfjord, var det ejendommeligt at se Fjældbækkene, der styrtede ned ad Fjældrandene; det var ligesom en Række varme Kilder; Dampstraaerne stode højt tilvejs, medens Klipperne nedenfor vare fuldstændig tørre. I disse Fjorde ere sydvestlige Storme meget hæftige, og det sker ikke saa

sjældent, at Tømmerhuse og Baade rives bort af Stormens Magt og knuses. Den 4de September rejste jeg fra Reykjarfjord over den lange Fjældvej Trékyllisheiði (1539 Fod) til Steingrimsfjorden og herfra langs Hrutafjordens vestlige Bred og den sædvanlige Vej til Sydlandet. Jeg opholdt mig nogle Dage i Borgarfjorden og ankom den 15de September til Reykjavík.

Det er et haardt Liv, Islænderne i det hele taget maa føre i deres stadige Kamp mod Naturen, men ingensteds er dog Kampen for Tilværelsen saa haard som paa Hornstrandir; den øvrige Del af Island staar for de mere oplyste Indbyggere paa disse Kyster som det forjættede Land. Halvdelen af Aaret ligger Drivisen som oftest tæt op til Kysten, og de Aar, den slet ikke hjem-søger andre Dele af Landet; ligger den dog her ofte til midt paa Sommeren, undertiden til i Slutningen af Avgust. Til Isens Smeltning forbruges saa megen Varme, at Sommeren bliver raakold og næsten altid meget fugtig, saa Høet ikke kan tørres. Drivisen er ogsaa til stor Hindring for Fiskeriet, og hvad Indbyggerne maa døje ved Hajfiskefangsten midt om Vinteren, har jeg før beskrevet; desuden ere de isfri Maaneder ofte meget stormfulde, og de skrøbelige Smaabaade kunne ikke taale den høje Sø. Paa Grund af det ustadige Klima og den store Forskjel paa de forskjellige Aar ere flere Gaarde paa Hornstrandir ofte ubeboede i en længere Aarrække, men, naar Tiden bliver lidt bedre, kommer der strax nogle og bosætte sig der igjen. Naar man skal dømme efter de gamle Jordebøger, saa har der sjældent været saa mange Indbyggere og saa mange beboede Gaarde paa Hornstrandir som nu. I Aaret 1784 efter de skrækkelige vulkanske Udbrud i 1783 var der en forfærdelig Hungersnød paa Island, idet næsten $\frac{2}{3}$ af Kreaturerne døde; dengang skal der kun have været fire beboede Gaarde paa Hornstrandir.

Det eneste, som Indbyggerne af Hornstrandir have en nogenlunde stadig Indtægt af, er Fuglefangsten, Sæl-hundefangsten og Drivtømmeret; dertil kommer paa de sydligste Gaarde noget Ædderdun. Umuligheden af alt Sankvem med Ydervednen har haft en stor Indflydelse paa disse Kysters Indbyggere; de staa derfor i mange Retninger tilbage for Landbefolkningen i andre Dele af Island. Islænderne have i den senere Tid gjort ikke ubetydelige Fremskridt, men Dønningerne af denne Fremskridtsbevægelse ere endnu næppe naaede til disse Kyststrækninger. Paa Hornstrandir findes enkelte ældre Folk, som hverken kunne læse eller skrive, hvad man ellers ikke træffer paa Island. Indbyggerne have heller ikke

*) Islenskir annálar 1841, S. 222.

***) Espólins árbækur, XI. S. 85.

nogen Anelse om det politiske Liv, der bevæger andre Dele af Landet; et Dagblad holdes kun paa en eneste Gaard (Bjarnarnes); ellers er det i Island temmelig sjældent at træffe paa en Gaard, hvor man ikke holder et eller andet Blad. Indbyggerne ere meget religiøse, og paa hver en Gaard findes der ældre Postiller, Psalmebøger og andre gudelige Skrifter, hvad der for Resten findes paa enhver Gaard i Island. Bygden paa Hornstrandir hører under tre Sogne (Grunnavík, Aðalvík og Arnes), men Indbyggerne kunne kun i godt Vejr om Sommeren naa til deres Kirker, hvad der koster dem en Rejse paa 4—5 Dage. De største Festligheder ere Bryllupperne, men Brudeparret er ofte 2—3 Dage undervejs fra Kirken, hvor det blev viet, til Hjemmet, hvor Gildet holdes, og i disse Dage have de nygifte klatret om i Fjældene og vadet i Sneen, saa de trænge haardt til en lille Hjærtstyrkning. Naar denne Bryllupsrejse er overstaaet, spiser og drikker man af Hjærtens Lyst i 2—3 Dage, og ved Afskeden betaler hver af Gjæsterne 2—10 Kroner for Fortæringen. Hvis nogen dør om Vinteren paa Hornstrandir, er det som oftest umuligt at føre Liget til Kirken. Det begraves derfor i Sne og venter til næste Foraar; dog føres Ligene undertiden om Vinteren over Fjældene. I Aaret 1884 døde saaledes en Bonde paa Bjarnarnes, og Ligkisten skulde føres til Kirken i Grunnavík. Bønderne fra de nærmeste Gaarde forsamlede sig i Bjarnarnes for at være behjælpelige med Transporten, men maatte til en Begyndelse opholde sig en Uge paa Gaarden paa Grund af rasende Snestorme. Da Vejret var blevet noget bedre, droge de afsted med Ligkisten, som skulde bæres over de c. 2000 Fod høje Fjælde til Lónafjorden, men paa Fjældet bleve de overfaldne af en saadan Snestorm, at de maatte lade Ligkisten blive staaende i Sneen oppe paa Fjældet for selv at bjerge Livet; her blev Ligkisten staaende i tre Uger, men efter disses Forløb droge sex af de raskeste Folk igjen afsted. Efter meget Besvær fandt de Ligkisten, der var dækket med et tykt Lag Sne; den blev baaren over Fjældene og derpaa trukken paa en Slæde ud ad Lónafjorden, der var bedækket med Is; uden for Fjorden var der aabent Vande, og der gik næsten en halv Dag med til at hente en Baad fra den nærmeste Gaard. Paa denne blev saa Ligkisten ført over Aabningerne i Isen, men imellem Vaagerne maatte baade Ligkisten og Baaden trækkes over Isen. Tilsidst fik dog den døde Bonde Ro efter Døden og blev begravet i Grunnavík. Skjønt Folkene fik en forholdsvis meget ubetydelig Godtgjørelse for deres Arbejde, kostede Transporten dog 142 Kroner. Om Sommeren kan det ogsaa fra enkelte Gaarde være besværligt nok at faa et

Lig bragt til Kirken; saaledes kostede Transporten af et Fattiglems Lig fra Bjarnarnes 60 Kroner. Kisten førtes søvejs omkring Kap Nord til Hafnarbás, hvorpaa den maatte bæres over det høje Hafnarfjall til Veidileysafjorden, og herfra blev den saa sat over Jökelfjordene til Grunnavík. I det 15de og 16de Aarhundrede fandtes der flere Steder paa Hornstrandir smaa Kapeller med Kirkegaarde, men disse ere alle blevne nedlagte i Slutningen af det 16de Aarhundrede. At man dog i forrige Aarhundrede, ligesom nu, har fundet det noget besværligt at have en saa lang Kirkevej, ser man bl. a. af et kongeligt aabent Brev til Ulrich Chr. Gyldenlew*), dat. d. 21de Maj 1706. Dette Brev synes at have havt til Følge, at en lille Plet af Hjemmemarken paa Gaarden Höfn blev indviet til Kirkegaard; den gik dog snart igjen af Brug**). Det forekommer ikke saa sjældent paa Hornstrandir, at Børnene ikke døbes før flere Aar efter Fødselen, da de ikke før kunne taale den lange Rejse til Kirken.

I forrige Tider vare Indbyggerne paa Hornstrandir meget overtroiske, hvad man f. Ex. kan se af Eggert Olafssons Rejsebeskrivelse, men nu har Overtroen for en stor Del tabt sin Magt, skjønt nogle enkelte endnu tale om Gjengangere og Spøgelse, der især skulle vise sig om Vinteren, naar Drivisen blokerer Kysten. Begyndelsen af det 17de Aarhundrede var i Island ligesom i Danmark Overtroens Blomstringstid. Almuen, der havde maattet give Slip paa Tilbedelsen af Helgenerne og blev berøvet de katholske Kirkeskikke m. m., fandt i Troen paa Djævle, Hexe og Spøgelse et velkomment Surrogat. Hexe og Troldmænd brændtes i snesevis, men ingensteds paa Island blev dette Uvæsen drevet efter saa stor en Maalestok som paa Vestlandet; det var især Provsten Páll Björnsson i Selárdal, den Tids lærdeste Theolog, der med en til Vanvid grænsende Mani forfulgte alt, hvad han troede stod i Forbindelse med de onde Trolddomsmagter. Indbyggerne i Vestlandets afsidesliggende Fjorde have derfor indtil de sidste Tider været berygtede for Trolddom og Hexeri, og man hører endnu uoplyste Folk tale om, at der skal findes Hexemestere paa Hornstrandir og ved Arnarfjord. I forrige Aarhundrede var det meget almindeligt, at man troede, at Fruentimmer, der lede af Hysteri, vare forhexede, og da denne Sygdom er meget almindelig i Island, blev denne Overtro Aarsagen til mange Menneskers Død paa Baalet. I Aaret 1654 gjorde saaledes nogle hysteriske Fruentimmer Skandale under Gudstjenesten i Kirken i Trékyllisvík paa Hornstrandir; her maatte der

*) M. Ketilsson: Forordninger og aabne Breve, III, S. 424—425.

**) O. Olavius; Oeconomisk Rejse, S. 45.

naturligvis være Hexeri med i Spillet; tre uskyldige bleve af Lovmanden arresterede og strax derefter brændte. Arnarfjorden var tilligemed denne Kyststrækning i det 17de Aarhundrede de fanatiske Theologers fornemste Jagtdistrikt, og derved er man i andre Dele af Landet kommen paa den Tro, at de største Hexemestere her maatte have deres Tilhold. Som et Exempel paa, hvorledes Landets lærdeste Mænd dengang vare hildede i Overtroen, kan jeg anføre en Tildragelse fra Bispesædet Hólar, dengang Hovedsædet for det intellektuelle Liv i Island*). I Aaret 1598 døde en Landstryger i Skagefjorden og blev begravet i Goðdalir; han havde havt en Strid med Forvalteren paa Hólar og havde truet denne med, at han skulle gaa igjen. Kort efter Vagabondens Død blev Forvalterens Datter syg -- efter Beskrivelsen sjensynlig af Hysteri -- og man var sikker paa, at det maatte være Gjengangeren, der plagede hende. Med Biskop Guðbrand Thorlakssons Tilladelse drog saa Forvalteren med flere Folk afsted til Goðdalir; Landstrygerens Legeme blev gravet op, Hovedet afhuggedes, den syge Pige maatte gaa imellem Hovedet og Kroppen, hvorpaa Legemet brændtes. Denne Fremgangsmaade havde dog ikke den tilsigtede Virkning, thi Pigen døde kort Tid

*) Annálar Björns á Skarðsá, II. S. 23.

efter. Denne Tildragelse har rimeligvis givet Anledning til Forordningen af 25de Februar 1609, i hvilken bl. a. følgende Passus findes*): „Eftersom vi komme udi Forfaring, hvorledis sig stor Uskikkelighed der paa vort Land Island tit og ofte skulle tildrage, idet en part letferdige Folk sig skulle understaa, af daarlige og ganske utilbørlige Aarsager tilbevegt, de døde Menneskes begravede Legemer af Gravene at udtage og deris Hovit at afhugge og forbrende, eller og paa anden Maade forkomme. Da paa det saadan ugudelig Bedrift her efter maa blive afskaffit, ville Vi hermed strengeligen og alvorligen alle og hver serdelis have forbudet søg uti saadan lettferdige ugudelige Gjerninger at lade findes“ o. s. v.

*) Lovsamling for Island I. S. 171—72, den samme Forordning staa ogsaa trykt hos Magnus Ketilsson (Forordninger og aabne Breve II. S. 250); her har Udgiveren (i Aaret 1778) en ganske ejendommelig Anmærkning, der viser hans eget Standpunkt i denne Sag; der staa bl. a.: „Dette eneste vil vi anmærke, at om det er altsammen Overtro, som man tilforne har troet om deslige Ting og om de Plagedes Helbredelse ved at opbrænde de saakaldte Gjengangeres døde Legeme, saa kan Overtroen gjøre ligesaa vel Vunderværk som den sande apostoliske Tro; dette maa man nødes til at tilstaa, om man ikke vil nægte sine Sandser.“

Johannes Mejers Kaart over Helgoland.

Af P. Lauridsen.

En Forfatter har for nylig her i Tidsskriftet henledet Opmærksomheden paa Kartografen Johannes Mejer og søgt i et hurtigt Omrids af hans Liv og Virksomhed at værdsætte hans Betydning for vort Lands Kartografi. Men Johannes Mejer var noget mere end Landmaaler og Geograf. Han var ogsaa Historiker. Han har udgivet flere kronologiske Oversigter over Verdenshistorien, og han har lavet en Række historisk-antikvariske Kaart. Det er særlig disse, der have bragt hans Navn ned til Nutiden og skjænket ham en vis Berømmelse, og navnlig gjælder dette om hans mærkelige Kaart over Vest-slesvigs Udseende Aar 1240 og hans Kaart over Helgoland Aar 800 og 1300. Efter disse Kaart skal Helgoland i den historiske Tid have mistet de $\frac{49}{50}$ Dele af sit Omfang og Sønderjyllands Vestkyst siden Valdemar Sejrs Dage ikke mindre end 42 □ Mil Land. Hvis

disse Kaart gave et sandt Billede af Landet i længst forsvundne Aarhundreder, vilde vi altsaa her staa lige over for en af de mærkeligste Omdannelser paa Jordoverfladen, der nogensinde er foregaaet paa vor Del af Kloden, og det er en Selvfølge, at hans Kaart i lige høj Grad have maattet interessere Geografen, Geologen og Historikeren. De have derfor ogsaa affødt en hel Litteratur, og nogle af Danmarks og Nordtysklands mest skarpsindige Forskere have beskæftiget sig med dem*). Mænd som Kruse, Kusz, Michelsen, Lappenberg, Wiebel, Forchhammer, J. N. Schmidt o. m. a. have udtømt sig i tusende for og imod, i dristige Slutninger og haartrukne Gisninger, i topografiske, historiske og geologiske

*) En Litteratur-Fortegnelse findes hos F. Geertz: Landkarten Nordalbingiens. Berlin. 1859. S. 39.